

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

KATEDRA PRÁVNÍCH DĚJIN

DIPLOMOVÁ PRÁCE

DACHAUSKÉ PROCESY

Zpracoval: Daniel Šiška

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Vilém Knoll, Ph.D.

Plzeň 2024

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Daniel ŠIŠKA**
Osobní číslo: **R19M0394P**
Studijní program: **M0421A220004 Právo a právní věda**
Téma práce: **Dachauské procesy**
Zadávací katedra: **Katedra právních dějin**

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Koncentrační tábor Dachau
3. Organizace a standart vojenských soudů Americké armády
4. Dachauské procesy
5. Poválečné důsledky
6. Závěr

Rozsah diplomové práce:

Rozsah grafických prací:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

1. JARDIM, Tomaz. Mauthausenský proces: americká vojenská justice v Německu. Praha: Academia, 2014. Historie (Academia).
2. HILTON, Fern Overbey. Obvinění z Dachau: životní příběhy ze svědeckých výpovědí a procesů s válečnými zločinci. Přeložil Marek POCESTNÝ. Praha: Academia, 2019. Historie (Academia).
3. Dunphy, John J. (John Joseph), author. *Unsung heroes of the Dachau Trials : The Investigative Work of the U.S. Army 7708 War Crimes Group, 1945-1947* / John J. Dunphy. Jefferson, North Carolina: McFarland & Company, Inc., Publishers, [2019]
4. Greene, Joshua, 1950-author. *Justice at Dachau: the trials of an American prosecutor* / Joshua M. Greene. Chicago, Illinois: Ankerwycke, [2017]
5. Hilton, Fern Overbey, 1936-The Dachau defendants: life stories from testimony and documents of the war crimes prosecutions / Fern Overbey Hilton. Jefferson, N.C.: McFarland, c2004.
6. *Dachau 29 April 1945: the Rainbow liberation memoirs* / edited by Sam Dann. Lubbock, Tex.: Texas Tech University Press, 1998.
7. ZÁMEČNÍK, Stanislav. *To bylo Dachau*. Praha: Paseka, 2003.
8. Bazyler, Michael J., author. *Forgotten trials of the Holocaust* / Michael J. Bazyler and Frank M. Tuerkheimer. New York : New York Press, 2014.
9. *The Dachau concentration camp, 1933 to 1945: text and photo documents from the exhibition, with CD*. Dachau: Comité International de Dachau, c2005.
10. Dawson, Greg. *Judgment before Nuremberg: the Holocaust in the Ukraine and the first Nazi war crimes trial* / Greg Dawson. New York, NY: Pegasus Books, 2012

Vedoucí diplomové práce:

Doc. JUDr. Vilém Knoll, Ph.D.

Katedra právních dějin

Datum zadání diplomové práce:

31. března 2023

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2024

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.

děkan

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.

vedoucí katedry

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Dachauské procesy* vypracoval samostatně, bez cizí pomoci a s použitím uvedené literatury a pramenů.

V Plzni dne 26. 3. 2024

.....

Daniel Šiška

Abstrakt

Diplomová práce je zaměřena na téma Dachauských procesů a organizaci amerického vojenského soudnictví, které v těchto procesech působilo. Práce je rozdělena do čtyřech hlavních kapitol. První kapitola se zabývá samotným koncentračním táborem Dachau a modelem koncentračních táborů. Druhá kapitola se zabývá organizací a programem amerického vojenského soudnictví. Třetí kapitola se zabývá samotným procesním průběhem dachauských procesů. Čtvrtá kapitola se zabývá situací po ukončení dachauských procesů. Cílem práce bylo uceleně zpracovat dachauské procesy z pohledu právněhistorického.

Klíčová slova

Dachau, Dachauské procesy, americký soudní program, zónové procesy, vojenské soudnictví

Abstract

This thesis is focused on the topic of the Dachau trials and the organization of the American military judiciary, which was involved in these trials. This thesis is divided into four main chapters. The first chapter deals with the Dachau concentration camp itself and the model of the concentration camps. The second chapter deals with the organization and program of the American military judiciary. The third chapter deals with the process of the Dachau trials. The fourth chapter deals with the situation after the end of the Dachau trials. The aim of the thesis was to comprehensively elaborate the Dachau trials from the legal-historical point of view.

Key words

Dachau, Dachau trials, U.S. judicial program, zone trials, military justice

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval *doc. JUDr. Vilému Knollovi, Ph.D.* za odborné vedení této práce. Dále bych chtěl poděkovat svojí rodině za podporu v průběhu tvorby této práce a po celou dobu studia.

Obsah

Seznam zkratk	1
Úvod	2
1 Koncentrační tábor Dachau	4
1.1 Počátky koncentračních táborů	4
1.2 Historie koncentračního tábora Dachau	6
1.3 Účel koncentračního tábora Dachau	9
1.4 Osvobození tábora Dachau	11
2 Organizace a standard vojenských soudů americké armády	14
2.1 Pohled na válečné zločiny během války	14
2.1.1 Cesta amerického přístupu k válečným zločinům	16
2.1.2 Zákon Spojenecké kontrolní rady pro Německo č. 10	17
2.2 Role americké armády při vyšetřování a shromažďování důkazů	23
2.2.1 Raná fáze programu americké armády	24
2.2.2 Zlom v programu americké armády	24
2.2.3 Závěrečné úsilí v programu americké armády	26
2.3 Program amerických vojenských soudů a právní podklady	29
2.4 Druhy a organizace vojenského soudnictví armády Spojených států	30
2.4.1 Vojenské soudní komise	31
2.4.2 Obecné soudy vojenské vlády	35
2.5 Procedurální pravidla amerických vojenských soudů	37
2.6 První pokusy o stíhání nacistických válečných zločinců	39
2.6.1 Soud s Albertem Burym a Wilhelmem Hafnerem	40
2.6.2 Případ Rüsselsheimského masakru	40
2.6.3 Továrna na smrt v Hadamaru	42
2.6.4 Případ Bergen-Belsen	43
3 Dachauské procesy	45
3.1 Začátek procesů	45
3.2 Kategorizace procesů	46
3.2.1 Procesy se sestřelenými americkými piloty	46
3.2.2 Procesy s personálem koncentračních táborů	47
3.2.3 Ostatní procesy	48
3.3 Skupina pro vyšetřování válečných zločinů č. 7708	48

3.4 Příklad koncentračního tábora Dachau a ustavení systému základního soudního řízení	50
3.4.1 Příklad Dachau (United States of America v. Martin Weiss et al.)	51
3.4.2 Ostatní základní případy	54
3.5 Důkazní prostředky v dachauských procesech	56
3.6 Příklad Malmédského masakru	57
4 Poválečné důsledky	61
4.1 Reakce na program a práce revizních komisí	61
4.2 Srovnání procesního programu v Dachau s dalšími zónovými procesy	64
4.3 Dopad na vývoj mezinárodního práva	68
Závěr	70
Cizojazyčné resumé	71
Použité zdroje	72

Seznam zkratek

FBI – Federální úřad pro vyšetřování (Federal Bureau of Investigation)

IMT – Mezinárodní vojenský tribunál v Norimberku (International Military Tribunal)

JAG – vojenský prokurátor (Judge Advocate)

NSDAP – Národně socialistická německá dělnická strana (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei)

SA – nacistické úderné oddíly (Sturmabteilung)

SCAP – vrchní velitel spojeneckých sil (Supreme Commander for the Allied Powers)

SHAEF – Vrchní velení spojeneckých expedičních sil (Supreme Headquarters Allied Expeditionary Force)

SS – paravojenská jednotka nacistického Německa (Schutzstaffel)

UNWCC – Organizace spojených národů pro válečné zločiny (United Nations War Crimes Commission)

Úvod

Téma této diplomové práce se zaměřuje na problematiku „Dachauských procesů“. S tématem jsem se setkal během studia a považuji jej za velice zajímavé. Při důkladné rešerši této problematiky jsem zjistil, že ve své podstatě neexistuje ucelená práce, která by se tímto tématem podrobněji zabývala a většina prací se těchto procesů dotýká jen okrajově v rámci jiného tématu, což mě motivovalo ke zvolení si tohoto tématu ke zpracování své diplomové práce.

Hlavním cílem této práce je poskytnout ucelené zpracování dachauských procesů v jejich celkovém kontextu společně s bližším rozбором amerického vojenského soudnictví, které se na procesech podílelo.

První kapitola se bude zabývat samotným koncentračním táborem, ve kterém se následně procesy odehrávaly a celý procesní program po něm dostal svůj název. Kapitola se bude věnovat krátké historii, účelu a charakteru tábora pro větší porozumění kontextu dachauských procesů.

Druhá kapitola představí americký program pro souzení válečných zločinců a organizaci soudních komisí a obecných soudů vojenské vlády, které měly tento program aplikovat. V rámci této kapitoly je nutné popsat teoretickou stránkou programu vypořádání s válečnými zločinci, jako např. právními předpisy, precedenty, vojenskými manuály a dokumenty, na jejichž základě byly procesy vykonány.

Ve třetí kapitole bude analyzován praktický průběh procesů, jak se ve skutečnosti odehrály. Je žádoucí zaměřit se na procesní pravidla, dokazování a základní procesy, které se staly stěžejní strategií procesů. Dále rozsudky a tresty v nich uložené. Kapitola bude zakončena detailnějším rozбором případu Malmédského masakru, který vrhl celý program do nelibosti.

Závěrečná kapitola této práce se pokusí vysvětlit práci následných revizních komisí a výborů, které měly za úkol přezkoumat legalitu programu. V neposlední řadě se tato kapitola zaměří na dopad procesů v rámci mezinárodního práva a srovnání dachauských procesů se soudními programy v jednotlivých okupačních zónách Německa.

Tato práce byla zpracována v rámci řešení interního projektu ZČU SGS-2023-012 „Právo v běhu času 4“, který je řešen na Katedře právních dějin Fakulty právnické Západočeské univerzity v Plzni.

1 Koncentrační tábor Dachau

1.1 Počátky koncentračních táborů

Samotný koncept koncentračního tábora nebyl před druhou světovou válkou nic neobvyklého a podobné pracovní tábory existovaly i v demokratických zemích. Jejich smyslem bylo dostat vězně „z vlhkých cel na slunce“, kde by pracovali. Dá se říct, že tento fakt přispěl k apatii ostatních zemí k takovým zařízením před válkou i během ní.¹

Německé koncentrační tábory nejprve sloužily ke koncentraci odpůrců nově nastoupeného nacistického režimu jako nástroj udržení a konsolidace nacistické moci v zemi. Mezi tyto faktické i potenciální odpůrce byli řazeni komunisté, sociální demokraté a ostatní antifašističtí odpůrci, na které byla uvalena tzv. ochranná vazba. Později se však v koncentračních táborech ocitli i vězni s jiným odůvodněním, nebo dokonce bezdůvodně. Jedním z takových důvodů mohla být duševní porucha, příslušnost k segregované skupině obyvatel, jako byli např. židé, Romové, zahraniční občané okupovaných zemí, ať už jako členové odboje, členové tamní politické elity nebo na pouhý příkaz německých autorit. Prvními vězni byli výhradně občané Německa, ale po anexi Rakouska a rozpadu a okupaci Československa začali do táborů přicházet první cizinci z podrobených zemí.²

První koncentrační tábory měly charakter hlavně pracovních táborů, které se během válečných let staly zdrojem pracovní síly pro různá odvětví německého průmyslu, kdy podniky, pro které vězni pracovali, se nijak netrápily skutečnou vinou vězňů či jejich utrpením. Měly tak významnou hospodářskou funkci, které si byli přední nacističtí vůdci plně vědomi. V průběhu války se některé tábory přetransformovaly do zvrácené podoby vyhlazovacích táborů, které laické veřejnosti přijdou přirozeně na mysl, když se s tímto pojmem setkají.³

Je vhodné zmínit, že první koncentrační tábory nezačínaly jako stálé instituce, ale jako tzv. „divoké tábory“. K definici těchto táborů můžeme použít paměti prvního velitele pruského gestapa Rudolfa Diesela, který tento pojem použil a definuje jej takto: „*K vytvoření koncentračních táborů nebyl vydán žádný rozkaz*

¹ HILTON, O. Fern. *Obvinění z Dachau: životní příběhy ze svědeckých výpovědí a procesů s válečnými zločinci*. Praha: Academia, 2019. ISBN 978-80-200-2951-5, s. 18.

² KROUPA, Vlastislav. *Koncentrační tábory "třetí říše" Dachau, Mauthausen*. Praha: Československý svaz protifašistických bojovníků, 1986. s. 5–6.

³ HILTON, O. Fern. *Obvinění z Dachau: životní příběhy ze svědeckých výpovědí a procesů s válečnými zločinci*. Praha: Academia, 2019. ISBN 978-80-200-2951-5. s. 18–19.

ani pokyn: nebyly založeny, jednoho dne byly zde. Vůdcové SA zřídili své tábory proto, že nechtěli své vězně svěřit policii, nebo proto, že vězení byla přeplněna.“ Z této definice můžeme vyvodit, že o jejich vzniku neexistují žádné oficiální záznamy a můžeme je poznávat pouze skrze svědectví vězňů nebo jejich věznitelů.

V těchto táborech docházelo k brutálnímu a sadistickému týrání vězňů, nebyl to však ještě organizovaný systém, nýbrž výsledek iniciativy příslušníků SA a SS. Prvním „stálým“ koncentračním táborem se stal právě Dachau, který sloužil jako vzorový tábor pro ostatní „stálé tábory“. Tyto stálé koncentrační tábory byly převzaty do výlučné správy SS a kompletně vyloučily vliv SA a jiných civilních institucí. Staly se tak místy, kde bylo uplatňováno výlučné právo SS, které stálo mimo trestní zákon a mimo dosah státní policie, justice a jiných mocenských orgánů.⁴

Tyto stálé tábory se pak dále dělily na hlavní a pobočné tábory, které podléhaly hlavnímu táboru a spadaly do jeho sféry vlivu. Počet hlavních a pobočných táborů v Německu a v okupovaných zemích je obtížné určit, neboť jejich počet se liší podle materiálu, který studujeme. Uvádí se, že existovalo 13 až 23 hlavních táborů. Co se týče pobočných táborů, zde panují ještě větší nepřesnosti, neboť neustále vznikaly a zanikaly. Počet pobočných táborů se odhaduje kolem 900, to ale může být nepřesné, neboť pouze kolem Dachau a Mauthausenu se nacházelo na 230 pobočných táborů.⁵

K odhalení hrůz, které se v koncentračních táborech odehrávaly, začalo docházet v roce 1944, ale zásadně na jaře 1945, když Spojenci dobyli tábory jako Buchenwald a Bergen-Belsen. Veteráni, kteří tyto tábory osvobodili, byly šokováni apokalyptickou scénérií, která se jim odehrávala před očima. Do táborů se hrnula vlna novinářů, kteří podávali surová svědectví o tom, čeho se stali svědky. Je nutné říci, že o existenci táborů si byl svět vědom už od roku 1933, ale vlivem proher Německa začala být odhalována jejich skutečná tvář.⁶

⁴ ZÁMEČNÍK, Stanislav. *To bylo Dachau*. Praha: Paseka, 2003. ISBN 80-7185-536-7. s. 14–16.

⁵ KROUPA, Vlastislav. *Koncentrační tábory "třetí říše" Dachau, Mauthausen*. Praha: Československý svaz protifašistických bojovníků, 1986. s. 5.

⁶ GOESCHEL, C. – WACHSMAN, N. „Before Auschwitz: The Formation of the Nazi Concentration Camps, 1933–9“, *Journal of Contemporary History* 45, no. 3 (2010): 515–34, s. 516. Dostupné také na: <https://www.jstor.org/stable/20753613>.

Odhaduje se, že nakonec bylo za jejich existence vězněno kolem 9 milionů osob. Počet obětí, které si koncentrační tábory vyžádaly, je těžké určit, neboť se o nich často nevedly záznamy.⁷

1.2 Historie koncentračního tábora Dachau

Jak už bylo řečeno, Dachau nebyl prvním koncentračním táborem jako takovým, ale byl to první stálý koncentrační tábor. Byl zřízen rozkazem 22. března 1933 poblíž stejnojmenného městečka 15 kilometrů severozápadně od Mnichova.⁸ Šlo o jediný tábor, který existoval po celých 12 let nadvlády národního socialismu.

Za základ tábora byla zvolena prázdná muniční továrna z první světové války. Na začátku byla kapacita 5 tisíc vězňů. Původní záměr byl takový, že se mělo jednat o zadržovací místo pro politické odpůrce. Tábor se nacházel v bažinaté krajině plné rašelin a močálů, kde často panovalo mlhavé, vlhké a deštivé počasí. Vězni dostali za úkol tento nehostinný kus země zvelebit a zkultivovat. Měli vybudovat rozsáhlé parky a plantáže okrasných květin a bylin používaných v lékařství. Dále měli vybudovat rozsáhlý komplex továren a dílen včetně samotného tábora.⁹

O existenci tábora se svět dozvěděl už roku 1933, kdy uprchl vězeň Hans Beimier a vydal brožuru pod názvem „In Mördelager-Dachau“, do češtiny přeloženo jako „V táboře vrahů Dachau“.¹⁰ Existencí tábora se nijak netajili samotní nacisté, ale tvrdě zde pracovala jejich propaganda, kdy pro vybrané návštěvníky byly prováděny zinscenované ukázky převýchovy vězňů, o kterých v pak vycházely články v nacisty ovládaném tisku. Tyto výstupy oklamaly dokonce i mezinárodní delegace.

⁷ KROUPA, Vlastislav. *Koncentrační tábory "třetí říše" Dachau, Mauthausen*. Praha: Československý svaz protifašistických bojovníků, 1986. s. 6.

⁸ ZÁMEČNÍK, Stanislav. *To bylo Dachau*. Praha: Paseka, 2003. ISBN 80-7185-536-7. s. 17.

⁹ WIESEL, Elie, a další. *DACHAU MAIN CAMP*. The United States Holocaust Memorial Museum Encyclopedia of Camps and Ghettos, 1933–1945, Volume I: Early Camps, Youth Camps, and Concentration Camps and Subcamps under the SS-Business Administration Main Office (WVHA), Indiana University Press, 2009. s. 442. Dostupné také na: <https://www.jstor.org/stable/j.ctt16gzb17.19>.

¹⁰ KROUPA, Vlastislav. *Koncentrační tábory "třetí říše" Dachau, Mauthausen*. Praha: Československý svaz protifašistických bojovníků, 1986. s. 11.

Existenci tábora můžeme rozdělit do tří fází. První fázi můžeme datovat od jeho založení v roce 1933 do jeho vyklizení na konci září roku 1939.¹¹ První tábor, který byl vybudován se rozkládal na 15 ha půdy. Vstupovalo se do něj skrze hlavní bránu, na které se nacházel známý název, který byl u vstupu do všech koncentračních táborů: „Arbeit macht frei“, což v překladu znamená: „práce osvobozuje“. V čele tábora pak stála velká hospodářská budova, kde se nacházela umývárna, sklad oděvů pro vězně, kuchyně a krejčovská dílna. Za touto budovou se nacházelo táborové vězení, tzv. „bunkr“. Pak zde bylo 17 ubytovacích bloků. V táboře se pak ještě nacházel nevěstinec, dezinfekční blok, králíkárna a zahradnictví. Na západ od tábora se nacházela kasárna SS.¹²

V první předválečné fázi byli vězni podrobni libovolnému zacházení ze strany stráží, avšak zatím se neobjevovalo žádné rozsáhlé vraždění, epidemie nebo hladomor. Řada židovských vězňů, kteří zde byli v prvních letech věznění, setrvala v táboře jen několik týdnů. Následně byli vězni propuštěni pod podmínkou odchodu z Říše a zabavení jejich majetku. Spousta vězňů tak mohla stále doufat, že opustí tábor živí.¹³

Jak už bylo řečeno, v roce 1939 byl tábor vyklizen, a tím končí první, předválečná fáze existence tábora. Vyklizen byl proto, že od září byl tábor přeorientován na výcvik divize SS-Totenkopf. Vězni tak byli převezeni do táborů Mauthausen, Flossenbürg a Buchenwald.¹⁴

V březnu 1940 se vězni do tábora vrátili, a začala tak druhá fáze existence tábora, ve které začátkem války započalo zvýšené zneužívání vězňů pro nucenou práci. V Dachau byl založen vlastní výrobní závod „Deutsche Ausrüstungswerke“. Prostory tábora byly rozšířeny a zacházení s vězni se výrazně zhoršilo. Snížilo se dávkování potravin, začaly se objevovat první epidemie nemocí, kdy nejčastější

¹¹ WIESEL, Elie, a další. *DACHAU MAIN CAMP*. The United States Holocaust Memorial Museum Encyclopedia of Camps and Ghettos, 1933–1945, Volume I: Early Camps, Youth Camps, and Concentration Camps and Subcamps under the SS-Business Administration Main Office (WVHA), Indiana University Press, 2009. s 442. Dostupné také na: <https://www.jstor.org/stable/j.ctt16gzb17.19>.

¹² KROUPA, Vlastislav. *Koncentrační tábory "třetí říše" Dachau, Mauthausen*. Praha: Československý svaz protifašistických bojovníků, 1986. s. 11.

¹³ WIESEL, Elie, a další. *DACHAU MAIN CAMP*. The United States Holocaust Memorial Museum Encyclopedia of Camps and Ghettos, 1933–1945, Volume I: Early Camps, Youth Camps, and Concentration Camps and Subcamps under the SS-Business Administration Main Office (WVHA), Indiana University Press, 2009. s 443. Dostupné také na: <https://www.jstor.org/stable/j.ctt16gzb17.19>.

¹⁴ KROUPA, Vlastislav. *Koncentrační tábory "třetí říše" Dachau, Mauthausen*. Praha: Československý svaz protifašistických bojovníků, 1986. s. 12.

byla tuberkulóza. S tím se pojal špatný stav zdravotnictví, kdy němečtí lékaři neměli zájem vězně léčit. Též narostl výkon trestů a mučení. To vše mělo za následek rapidní nárůst úmrtnosti vězňů. Pro vypořádání s touto úmrtností bylo proto vystavěno krematorium, které bylo v roce 1942 rozšířeno a roku 1943 zřízeno úplně nové.

Na jaře roku 1941 byly zavedeny tzv. programy eutanázie, které byly určeny pro duševně nemocné a hendikepované. Následně jim byli podrobováni i vězni, kteří se ze svých zranění nebo nemocí nevyлéčili do tří měsíců. Téhož roku se zde objevily různé pseudovědecké experimentální programy. V rámci těchto experimentů byla vybudována i plynová komora, ta ale nesloužila k hromadným vraždám, nýbrž právě k experimentům.

V roce 1942 začala snaha o zlepšení životních podmínek vězňů z důvodu vysoké úmrtnosti kvůli snižující se pracovní síle.

Finální fáze nastala mezi roky 1943 a 1945, kdy se dramaticky zvýšil počet vězňů, přilehlých pobočných táborů a pracovních oddílů pro německý zbrojní průmysl. Za zmínku stojí jeden z největších stavebních projektů, který se odehrál v dachauských přilehlých táborech na přelomu let 1944 a 1945. Jednalo se o zbudování podzemních továren pro výrobu stíhacích letounů. Jako pracovní síla sem byli vzati přednostně židovští vězni, jejichž životní podmínky byly ve srovnání s dalšími pobočnými tábory zdaleka nejhorší.

V posledních měsících války narostl počet vězňů z důvodu svážení z okolních táborů, které byly evakuovány před přicházejícími spojeneckými vojsky. To ještě zhoršilo zásobování, hygienu a zdravotní péči. Na konci dubna rozkázal Heinrich Himmler evakuovat hlavní i vedlejší tábory. Dne 26. dubna 1945 bylo evakuováno 2000 židovských vězňů vlakem a dalších 6 887 bylo nuceno jít pěšky. Vězni, kteří nebyli schopni pochodu, byli zastřeleni. V prvních květnových dnech byli přeživší pochodu zachráněni, když jejich stráž utekla a převzala je americká vojska.

Samotný tábor Dachau personál SS opustil ve dnech 27. a 28. dubna. Následující den, 29. dubna 1945, 42. a 45. pěší divize americké sedmé armády osvobodila tábor.

Při osvobození se v hlavním táboře a pobočných táborech nacházelo 67 665 osob asi čtyřiceti národností. Údaje o úmrtnosti v táboře se též často rozcházejí a odhaduje se, že ve zdech tábora zahynulo od 30 do 67 tisíc vězňů. Záleží, zda se do úmrtí zahrnují i úmrtí v následku epidemie tyfu.

V červnu 1945, když poslední přeživší opustili tábor, americká armáda zde založila internační tábor pro podezřelé z válečných zločinů a zločinů proti lidskosti. V rámci přípravy pro samotné dachauské procesy.¹⁵

1.3 Účel koncentračního tábora Dachau

Vedle faktu, že se jednalo o pracovní tábor s rozsáhlými výrobními komplexy a vlastním výrobním závodem, byl hlavní účel dachauského tábora ten, že se z něj stal tábor vzorový. Zde byl vypracován a vyzkoušen systém správy tábora a způsob zacházení s vězni, který se s malými změnami stal vzorem pro všechny ostatní koncentrační tábory.

Stěžejním ustanovením se staly tzv. „Wäkkerlovy instrukce“¹⁶, které obsahovaly již zmíněný způsob zacházení s vězni. Vedle toho ještě obsahovaly podrobný výčet přestupků a jaké tresty za ně měly následovat. Instrukce zahrnovaly možnost zavedení stanného práva a mimořádných soudů skládajících se z velitele tábora, jednoho nebo dvou důstojníků SS a jednoho příslušníka strážního oddílu. Projevila se tak snaha systematizovat teror v koncentračních táborech skrze opatření, která z koncentračních táborů vytvořila zařízení, kde se uplatňovalo výlučné právo SS.

V červnu 1933 došlo k novelizaci pod novým velitelem Theodorem Eickem, ve které se zavedly nové druhy trestů, jako např. bití holí, tělesná cvičení, těžká a špinavá práce, zpřísněné vězení o vodě a chlebu od 8 do 42 dnů a řada mírnějších trestů.¹⁷

¹⁵ WIESEL, Elie, a další. *DACHAU MAIN CAMP*. The United States Holocaust Memorial Museum Encyclopedia of Camps and Ghettos, 1933–1945, Volume I: Early Camps, Youth Camps, and Concentration Camps and Subcamps under the SS-Business Administration Main Office (WVHA), Indiana University Press, 2009. s 443–446. Dostupné také na: <https://www.jstor.org/stable/j.ctt16gzbt17.19>.

¹⁶ *Wäkkerl byl první velitel tábora Dachau.*

¹⁷ *Theodor Eicke nesloužil jako hlavní velitel tábora, ale jako velitel sekundární od června 1933 do července 1934, který se, než samotnou správou více zabýval vytvářením systematizace vedení tábora pro následné použití v dalších takových zařízeních.*

Dále byly vydány služební předpisy pro strážce, ve kterých jim bylo nařízeno, aby s vězni jednali s co největší neosobností a disciplinární tvrdostí a nepřipouštěli žádnou toleranci. Strážím bylo zakázáno navazovat s vězni užší styky a za zvláštních okolností jim bylo povoleno vězně popravit.¹⁸

Theodor Eicke též zorganizoval vnitřní strukturu tábora, kterou rozdělil na: velitelství tábora, politické oddělení, oddíl strážů SS, tábor ochranné vazby, zdravotní oddělení a správu tábora.¹⁹

V létě 1934 Theodore Eicke odchází z pozice táborového velitele, ale jen proto, že byl H. Himmlerem jmenován na nově vytvořenou pozici „inspektora koncentračních táborů“.²⁰ Jeho povinností se tak stalo dohlížet na fungování všech koncentračních táborů. K tomuto úkolu byly také vytvořeny strážní oddíly SS tzv. „Totenkopfverbände“. Jednalo se o početné elitní sbory SS, které procházely specifickým a tvrdým výcvikem.²¹ V polovině 30. let se tyto jednotky členily na šest svazů, kdy svazu „Oberbayern“ příslušel výkon nad koncentračním táborem Dachau. Nechvalně se tyto jednotky proslavily i při invazi do SSSR, kde se vyznačovaly nezměrnou krutostí vůči civilnímu obyvatelstvu.

Dachau bylo též známé díky svému pseudovědeckému programu, který byl rozdělen do několika stanic v rámci tábora. V širokém měřítku a po dlouhou dobu byly na věznicích prováděny pseudovědecké pokusy, při nichž mnoho vězňů zahynulo. Jednalo se o experimenty, které by pomohly německému válečnému úsilí.²²

Známa je stanice pro výzkum malárie, která svou činnost zahájila v únoru roku 1942 a pracovala až do konce války. Dále se odehrávaly experimenty s ponořováním vězňů do ledové vody v různých oblecích při monitorování reakce těla na změnu teploty. Takové pokusy zpravidla končily smrtí s vnitřní teplotou

¹⁸ KROUPA, Vlastislav. *Koncentrační tábory "třetí říše" Dachau, Mauthausen*. Praha: Československý svaz protifašistických bojovníků, 1986. s. 14.

¹⁹ WIESEL, Elie, a další. *DACHAU MAIN CAMP*. The United States Holocaust Memorial Museum Encyclopedia of Camps and Ghettos, 1933–1945, Volume I: Early Camps, Youth Camps, and Concentration Camps and Subcamps under the SS-Business Administration Main Office (WVHA), Indiana University Press, 2009. s. 442. Dostupné také na: <https://www.jstor.org/stable/j.ctt16gzbl7.19>.

²⁰ KROUPA, Vlastislav. *Koncentrační tábory "třetí říše" Dachau, Mauthausen*. Praha: Československý svaz protifašistických bojovníků, 1986. s. 15.

²¹ ZÁMEČNÍK, Stanislav. *To bylo Dachau*. Praha: Paseka, 2003. ISBN 80-7185-536-7. s. 23.

²² KROUPA, Vlastislav. *Koncentrační tábory "třetí říše" Dachau, Mauthausen*. Praha: Československý svaz protifašistických bojovníků, 1986. s. 15.

vězně kolem 28–25 °C. Pro účely Luftwaffe se prováděly pokusy s působením vysokého a nízkého tlaku a vliv nedostatku kyslíku na lidský organismus. Probíhaly zde experimenty s hemostatickými léky, které měly zastavit krvácení. Dále probíhaly pokusy s výživou a stravitelností mořské vody a pokusy s jaterními onemocněními. Poslední takovou výzkumnou stanicí byla stanice na výzkum flegmóny, na kterou vězni často trpěli, jednalo se o hnisavý zánět podkožní tkáně.²³

1.4 Osvobození tábora Dachau

S blížícím koncem války narůstala mezi vězni nervozita a nejistota, co nacisté provedou s táborem. Největší obavy měli vězni z toho, že s postupem spojeneckých vojsk k táboru budou chtít stráž SS tábor zničit a vězně postřílet. Tyto obavy měly podklad v poničeném útržku Himmlerova telegrafu, že vězni mají být evakuováni a žádný vězeň nesmí padnout do rukou nepříteli živý.

Pod vedením ilegálního mezinárodního výboru politických vězňů se v jednotlivých národních skupinách činily přípravy k odporu pro případ, že by se přeci jen SS rozhodla tábor zničit. K pokusu o zničení tábora nakonec nikdy nedošlo, neboť velitel tábora Wilhelm Weiter neuposlechl Himmlerův rozkaz. Rozkaz neuposlechl nikoli ze sympatií k vězňům, ale z obavy, že kdyby exterminaci tábora provedl, ohrozil by tak okolní německé civilní obyvatelstvo, na kterém by se Američané mohli mstít.

Evakuace 26. dubna 1945 skutečně začala. Mezinárodní výbor vězňů učinil opatření, aby evakuaci znemožnil, nebo alespoň zpomalil. Dvěma německým vězňům se dokonce povedlo utéct, aby kontaktovali americkou armádu a vylíčili jim situaci, která jim hrozila. Dne 27. dubna bylo vysláno na 7 000 vězňů k evakuaci, některým vězňům se podařilo utéct za pomoci místního civilního obyvatelstva a vyvolat povstání v samotném městečku Dachau v rámci hnutí „Svobodné Bavorsko“. Toto povstání bylo nakonec potlačeno, ale znemožnilo tak další pokusy o evakuaci.²⁴

²³ ZÁMEČNÍK, Stanislav. *Za hranicí lidskosti*. Praha: Paseka, 2010. ISBN 978-80-7432-034-7. s. 48, s. 61, s. 72, s. 73., s. 142.

²⁴ KROUPA, Vlastislav. *Koncentrační tábory "třetí říše" Dachau, Mauthausen*. Praha: Československý svaz protifašistických bojovníků, 1986. s. 21.

Ráno 29. dubna 1945 dostal americký plukovník F. L. Sparks, velitel 3. praporu 157. pluku 45. pěší divize radiodepeši od velitele pluku s rozkazem, aby se zmocnil tábora. Jednotka však byla uprostřed postupu na Mnichov, a tak měl k dispozici pouze jednu rotu posílenou o kulometný oddíl. Tomuto uskupení velel F. L. Sparks osobně.

Američané zvolili postup podél železniční vlečky a kolem poledne dosáhli táborového areálu. Jako první narazili na vlak s mrtvými z Buchenwaldu a na prostory krematoria. I přes to, že jednotka byla složena rovnoměrně z veteránů, byla rota pohledem otřesena a rozzuřena. To mělo vliv na morálku a zpomalilo to postup do tábora o půl hodiny, než plukovník F. L. Sparks opět obnovil pořádek. Po těchto událostech se objevily první kontroverze z řad Američanů, když narazili na první kontakt s nepřítelem a popravili několik vzdávajících se stráží SS.

Vedle 45. pěší divize dostala současně rozkaz osvobodit tábor 42. pěší divize. Tyto jednotky spolu následně soutěžily o prvenství v osvobození tábora. Následně 42. pěší divize obsadila samotné město Dachau a do tábora vyslala pouze průzkumný oddíl, ve kterém se nacházelo i pět štábních důstojníků, dva džípy žurnalistů a samotný brigádní generál H. Linden.

Lindenova skupina dorazila na tzv. „Eickeho náměstí“, zde narazila na tři muže s bílým praporem, jedním z těchto mužů byl velitel tábora Wilhelm Weiter, který oznámil brigádnímu generálovi Lindenovi, že má za úkol předat tábor do rukou americké armády. Oznámil mu, že stráže na věžích jsou sice ozbrojeni, avšak jen z důvodu zachování pořádku v táboře, a že nebudou na příchozí Američany střílet. V době, kdy Američané dorazili do tábora, už zde byla posádka pouhých 130 mužů, protože většina stráží SS se z oblasti stáhla, ať už v přestrojení nebo spořádaně se svými jednotkami.

Když americké jednotky dorazily k hlavnímu nádvoří, začaly odzbrojovat německou posádku z věží a zajišťovat zajatce. Když vězni zjistili, že elektrický plot je vypnutý, začali jej přelézat a někteří se dokonce začali ozbrojovat a pomáhat v pacifikaci německé posádky.

Při odzbrojování posádek nastal druhý incident, kdy posádka poslední věže „B“ byla Američany postřílena. Dále byli postříleni zajatci u táborové zdi, kteří nebyli posláni na shromaždiště se zbylými zajatci.²⁵

Samotný průběh osvobození by se dal popsat jako chaotický. Kombinace rozhořčení amerických jednotek, nekonzistentního postoje německých jednotek (někteří se poklidně vzdali, ale někteří kladli odpor) a velkého počtu vězňů měli za příčinu těžko kontrolovatelnou situaci. Ohledně osvobození neexistuje ucelený report nebo svědectví, neboť si často navzájem odporují v některých událostech.

Po 12 letech tak bylo Dachau osvobozeno od nacistické nadvlády, avšak zde problémy nekončily. V době osvobození řádila v táboře epidemie tyfu, která si v následujících dnech společně s hladem vyžádala přes dalších 2 300 obětí z řad vězňů.²⁶ Situace si tak žádala zapojení místních sedláků, kteří museli mrtvá těla odvést do předem vykopaných masových hrobů.²⁷

²⁵ ZÁMEČNÍK, Stanislav. *To bylo Dachau*. Praha: Paseka, 2003. ISBN 80-7185-536-7. s. 322–326.

²⁶ WIESEL, Elie, a další. *DACHAU MAIN CAMP*. The United States Holocaust Memorial Museum Encyclopedia of Camps and Ghettos, 1933–1945, Volume I: Early Camps, Youth Camps, and Concentration Camps and Subcamps under the SS-Business Administration Main Office (WVHA), Indiana University Press, 2009. s. 445. Dostupné také na: <https://www.jstor.org/stable/j.ctt16gzb17.19>.

²⁷ KROUPA, Vlastislav. *Koncentrační tábory "třetí říše" Dachau, Mauthausen*. Praha: Československý svaz protifašistických bojovníků, 1986. s. 22.

2 Organizace a standard vojenských soudů americké armády

2.1 Pohled na válečné zločiny během války

Postoje spojenců k otázce trestání válečných zločinců se během války měnily na základě různých faktorů, jako např. diplomatické vztahy, vnitropolitické požadavky zájmových skupin a vládních představitelů, ale i na základě proměnlivého charakteru konfliktu.

První, kdo začal upozorňovat na problematiku válečných zločinů, byla polská exilová vláda, neboť polské obyvatelstvo se stalo první obětí německé nelidskosti a brutality. Problém byl, že jim nikdo nevěnoval pozornost, tedy až do začátku invaze Sovětského svazu v roce 1941. Zde už zločiny německého válečného kolosu připoutaly větší pozornost. Přesto Velká Británie a Spojené státy braly tuto problematiku jen jako okrajovou záležitost. Z pohledu Velké Británie musela být válka nejprve vyhrána, až poté se mohli zabývat potrestáním válečných zločinců. Z pohledu Spojených států byl hlavní důvod apatie neutralita a neochota se do další evropské války aktivně zapojovat, to se však změnilo 7. prosince 1941 po útoku na námořní základnu Pearl Harbor. Ovšem i po vstupu do války bylo jako hlavní agresor a nepřítel vnímáno Japonsko nežli Německo.

Jak probíhala válka, tak se hlavní spojenecké mocnosti ocitaly pod rostoucím tlakem exilových vlád, i tak si Velká Británie a Spojené státy v této otázce počínaly opatrně a zdrženlivě. Přesto na začátku roku 1942 byly podniknuty první kroky k vyřešení této otázky. Devět exilových vlád, včetně Polska a Československa, podepsalo 13. ledna 1942 v Londýně Svatojakubskou deklaraci. V této deklaraci státy prohlašovaly, že jako jeden ze stěžejních válečných cílů je potrestat prostřednictvím řádných orgánů justice ty, kdo jsou viníky válečných zločinů nebo jsou za ně odpovědní.

Koncem roku 1942 už bylo pro hlavní spojenecké mocnosti značně obtížné odvracet pohled od nacistických zvěrstev, a tak 17. prosince 1942 vydaly deklaraci pod záštitou nově vytvářející se Organizace spojených národů. Touto deklarací uznávaly a odsuzovaly zločiny, které spáchal nacistický režim a příslibovaly za něj odplatu. Vše však bylo spíše alibistický počin, neboť deklarace obsahovala jen minimum konkrétních specifikací. V této době se ještě jednotliví spojenci nebyli schopni sjednotit k jednotlivým postojům a impulzům těchto

zločinů. To dalo v říjnu 1943 za zrod komisi Organizace spojených národů pro válečné zločiny (United Nations War Crimes Commission, UNWCC).

UNWCC sídlila v Londýně a jejím úkolem bylo vyšetřování válečných zločinů a sběr důkazů. V počáteční fázi její existence nebyla úplně úspěšná, protože exilové vlády, které ji tvořily, postrádaly vlivný aparát, a hlavní spojenecké mocnosti se zdráhaly dělat ve vyšetřování zásadní kroky z obavy, že pokud budou výrazně zasahovat proti německým válečným zločinům ještě během války, odraží se to na zacházení s jejich zajatci v rukou Němců. Další důvod byl, že Velká Británie a Spojené státy se nechtěly zavázat na účasti obrovského množství procesů, které by se po válce objevily. UNWCC postrádala vlastní vyšetřovací orgán a byla odkázána na vyšetřovací práce hlavních spojeneckých mocností, které bohužel postrádaly motivaci exilových vlád. UNWCC se tak stala pouze nástrojem hlavních spojenců, jak umlčet požadavky a tlak exilových vlád. Přesto UNWCC nashromáždila řadu důkazů, které byly později využívány v řadě soudních procesů.²⁸

Nespolupráce s UNWCC se stala jedním z bodů na třetí konferenci v Moskvě, která se konala od 18. října do 1. listopadu 1943. Třetí Moskevská konference byla konference ministrů zahraničí Sovětského svazu, Velké Británie, Spojených států a Číny. Na této konferenci byla vedle dalších podepsána „Deklarace o potrestání válečných zločinů“, která vyjadřovala odhodlání potrestat viníky války a jejich zločiny.²⁹ Deklarace rozdělila stíhané na dvě skupiny: 1. hlavní představitele a 2. nižší vykonavatele. Hlavní představitelé měli být souzeni bez ohledu na místo spáchání, kdežto nižší vykonavatelé měli být souzeni v místě, kde svůj zločin spáchali a soudit je měli lidé, kteří byli trýznění.³⁰

Problémem bylo, že nebyl vytvořen formální plán, jak by mělo stíhání probíhat. Objevily se tak dva přístupy, první zastávala Velká Británie a druhý Spojené státy, které zastávaly názor, že s válečnými zajatci by mělo být naloženo až po válce, aby se vyhnuli odplatě Německa na jejich válečných zajatcích a civilním obyvatelstvu. Sovětský svaz měl jiný názor, podle něj měly procesy

²⁸ JARDIM, Tomaz. *Mauthausenský proces: americká vojenská justice v Německu*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2336-0. s. 18–21.

²⁹ HILTON, O. Fern. *Obvinění z Dachau: životní příběhy ze svědeckých výpovědí a procesů s válečnými zločinci*. Praha: Academia, 2019. ISBN 978-80-200-2951-5. s. 12.

³⁰ *Dohoda č. 164/1947 Sb., Dohoda o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců Evropské Osy*. Dostupné také na: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1947-164>.

sloužit jako preventivní prostředek proti páchání válečných zločinů. Je nutné podotknout, že Sovětský svaz se o osud svých zajatců příliš nezajímal. Spouštěčem pro vytvoření formálního společného plánu se staly sovětské vojenské soudy na Ukrajině, před které byli postaveni němečtí váleční zločinci a na jejich základě popraveni. Proti těmto soudům během války se ostře ohradili západní spojenci a tlačili, aby Sovětský svaz, který neochotně vyhověl, v dalších soudech nepokračoval. Tato neshoda zdůraznila fakt, že pokud má být udržena spojenecká jednota, musí být ustanoven nějaký společný plán, jenž iniciovaly Spojené státy.³¹

Další důležitý dokument pro vývoj souzení válečných zločinů byla „Londýnská dohoda o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců Osy“, která byla podepsána 8. srpna 1945 Velkou Británií, Spojenými Státy, Francií a Sovětským svazem. Na základě této dohody byl postaven Mezinárodní vojenský tribunál (IMT), který byl zodpovědný za organizaci norimberských procesů. Tato dohoda se vztahovala na pouze první skupinu stíhaných, tedy hlavní představitele říše. Pro procesy s nižšími vykonavateli, které probíhaly v jednotlivých okupačních zónách, je stěžejní „Zákon Spojenecké kontrolní rady pro Německo č. 10“.³²

2.1.1 Cesta amerického přístupu k válečným zločinům

Po převzetí iniciativy společného plánu vyvstala v roce 1944 ve Washingtonu otázka, jak s válečnými zločinci a hlavními představiteli třetí říše naložit. Byly navrženy dva hlavní návrhy. První podnět vzešel z ministerstva financí, které navrhovalo, že pachatelé vůbec nebudou postaveni před soud a budou ihned popraveni, jakmile bude potvrzena jejich identita. Také navrhovalo přeměnu německého hospodářství z industriální na těžce agrární ekonomiku. Druhý návrh předneslo ministerstvo války, které zvolilo opačný přístup, a to postavit pachatele před soud a vést s nimi řádný proces. Tím by si Spojené státy zachovaly vysoký morální kredit a poodkryly hrůzy nacismu, čímž by předešly dalšímu konfliktu

³¹ JARDIM, Tomaz. *Mauthausenský proces: americká vojenská justice v Německu*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2336-0. s. 21.

³² HILTON, O. Fern. *Obvinění z Dachau: životní příběhy ze svědeckých výpovědí a procesů s válečnými zločinci*. Praha: Academia, 2019. ISBN 978-80-200-2951-5. s. 14.

a naklonily si na svoji stranu americkou veřejnost, která se pomalu obracela k válečnému úsilí zády.³³

I přes pádné argumenty prezident Roosevelt upřednostnil návrh ministerstva financí. Tomuto návrhu byl nakloněn i britský premiér Winston Churchill. Během konference v Quebec City v září 1944 tak začali společně dávat dohromady plán poprav hlavních zločinců třetí říše. Argumentace těchto rychlých poprav byla postavena na precedentu z doby vlády Napoleona Bonaparta, který popravy zakládal na politickém a nikoli soudním rozhodnutí. Plán ministerstva financí prosákl na veřejnost, která ho veřejně odsoudila, tudíž bylo nutné přijmout druhý návrh řádných procesů. O prvotním plánu se dozvěděli i Němci s ministrem propagandy Josephem Goebbelsem, který to využil ve své propagandě, kdy sdělil německé veřejnosti, že neexistuje možnost na spravedlivý mír a jedinou cestou je boj až do úplného konce.³⁴

Následující kapitoly představí, jaké principy, normy a precedenty byly využity pro zformování a realizaci navrhovaného přístupu ministerstva války.

2.1.2 Zákon Spojenecké kontrolní rady pro Německo č. 10

„Zákon Spojenecké kontrolní rady pro Německo č. 10, o potrestání osob vinných válečnými zločiny, zločiny proti míru a zločiny proti lidskosti“ nebo zkráceně „Zákon č. 10“ byl zákon, který byl vydán Spojeneckou kontrolní radou, což byl orgán spojenecké vojenské okupace pro okupační zóny Německa se sídlem v Schöenbergu. Členy této rady byly Spojené státy, Velká Británie, Francie a Sovětský svaz. Jejím úkolem bylo řešení celoněmeckých záležitostí. Činnost rady byla však komplikována neshodami mezi jednotlivými spojenci a odlišným vývojem jednotlivých okupačních zón. Rozpory panovaly v celé řadě oblastí, a to nakonec vedlo k nemožnosti následně sjednotit dané okupační zóny a docházelo ke vzniku dvou státních útvarů na území Německa.

Samotný Zákon č. 10 byl klíčový pramen pro jednotlivé zónové procesy. Byl přijat po procesu s Hermannem Göringem dne 20. prosince 1945. Jednalo se

³³ LANCASTER, Steven. *Enemy War Crimes: How to Investigate and Prosecute*. U.S. Army War College Carlisle Barracks, PA 17013 s. 7. Dostupné také na: <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA192499.pdf>.

³⁴ JARDÍM, Tomaz. *Mauthausenský proces: americká vojenská justice v Německu*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2336-0. s. 23.

o předpis, který měl konkretizovat ustanovení o potrestání nacistických zločinců obsažených v Moskevské deklaraci a Londýnské dohodě. Měl upravovat procesy vedené před společnými mezinárodními válečnými tribunály a procesy v jednotlivých zónách vedených ve výlučné jurisdikci mocnosti, která spravovala danou okupační zónu. Je nutné říct, že k dalším společným mezinárodním tribunálům už nedošlo, a tak se jeho působnost omezila pouze na procesy v jednotlivých okupačních zónách.

Cílem zákona bylo vytvořit jednotný právní rámec, avšak ten byl naplněn jen částečně, protože např. v britské zóně byli zločinci souzeni vojenskými soudy na základě královského výnosu a podobný proces lze pozorovat i v americké zóně, kde se soudilo na základě amerických precedentů a zákonů vojenského práva. V sovětské zóně byl Zákon č. 10. respektován jen minimálně. Nejvíce se jím pak drželi ve francouzské zóně. Problém byl, že než byl zákon vydán, už od dubna 1945 probíhaly procesy s pachateli válečných zločinů a zločinů proti lidskosti. Jednotlivé mocnosti už tak měly svoji úpravu a přístup, podle kterého tyto zónové procesy soudily.³⁵

Jednalo se o stručný dokument, neboť se skládal z pouhých pěti článků.

První článek zakotvoval, že Moskevská deklarace a Londýnská dohoda jsou nedílnou součástí tohoto zákona. Dále stanovoval, že připojení státu, který nebyl původním signatářem, neopravňuje tento stát k účasti na řízení vedených podle tohoto zákona. Zákon tak počítal s výlučnou a neomezenou jurisdikcí hlavních mocností nad procesy v jejich okupačních zónách a vylučoval zapojení jiných států do procesu. Při přípravě mezinárodních procesů vedených na podzim roku 1945 v Norimberku se tak mohli zástupci ostatních států poškozených nacistickou agresí účastnit jen jako pozorovatelé a podílet se na přípravě obžaloby, ale v praxi se jednalo o výlučnou záležitost hlavních mocností, které spravovaly jednotlivé okupační zóny. Zákon č. 10 pak z této reality vycházel.³⁶

³⁵ BERÁNEK, Jan. *Procesy s nacistickými zločinci v okupačních zónách Německa a jejich vliv na československou retribuci*. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-608-8. s. 35–36.

³⁶ *Control Council Law No. 10, Punishment of persons guilty of war crimes, crimes against peace and against humanity, ze dne 20. prosince 1945*. Dostupné z: <https://avalon.law.yale.edu/imt/judorg.asp>.

Článek 2 v prvním odstavci, obdobně jako článek 6 statutu Mezinárodního vojenského soudního dvora, zakotvoval jednotlivé skutkové podstaty souzených trestných činů³⁷ jako:

- a) *Zločiny proti míru. Zahájení invaze do jiných zemí a útočná válka porušující mezinárodní právo a dohody, obsahující, ale neomezující se na plánování, přípravu, zahájení nebo vedení útočné války, nebo zárukami, nebo účast na společném plánu nebo spiknutí za účelem spáchání čehokoliv z výše uvedeného.*
- b) *Válečné zločiny. Ukřutnosti nebo útoky proti osobám nebo majetku porušující válečné právo nebo válečné zvyklosti, obsahující, ale neomezující se na vraždy, týrání nebo deportace k nucené práci nebo k jinému účelu civilního obyvatelstva z okupovaných území, vraždění nebo týrání válečných zajatců nebo osob sloužících na moři, zabití rukojmích, plundrování veřejného nebo soukromého majetku, úmyslné ničení velkoměst, měst či vesnic, nebo devastaci neospravedlnitelnou vojenskou nutností.*
- c) *Zločiny proti lidskosti. Ukřutnosti nebo útoky obsahující, ale neomezující se na vraždy, vyvraždění, zotročení, uvěznění, znásilnění, nebo jiné nelidské činy spáchané proti civilnímu obyvatelstvu, nebo pronásledování postavené na politických, rasových nebo náboženských základech bez ohledu na to, zda šlo o porušení vnitrostátního práva země, ve které bylo páčáno.*
- d) *Členství ve zločineckých organizacích nebo organizacích prohlášených za zločinecké Mezinárodním vojenským soudním dvorem.*³⁸

Na první pohled mohou skutkové podstaty obsažené v Zákoně č. 10 vypadat obdobně jako definice obsažené ve statutu Mezinárodního soudního dvora, je však nutné vytyčit rozdíly. Např. písmeno d) zavádělo úplně novou skutkovou podstatu, které spočívala ve členství ve zločinecké organizaci. Tato skutková podstata plně naplňovala americkou koncepci zločineckých organizací, která byla prosazována

³⁷ Statut Mezinárodního vojenského soudního dvora, ze dne 8. srpna 1945. Dostupné také na: [https://cs.wikisource.org/wiki/Statut_Mezinárodního_vojenského_soudního_dvora](https://cs.wikisource.org/wiki/Statut_Mezin%C3%A1rodního_vojensk%C3%A9ho_soudn%C3%ADho_dvora).

³⁸ Control Council Law No. 10, Punishment of persons guilty of war crimes, crimes against peace and against humanity, ze dne 20. prosince 1945. Dostupné z: <https://avalon.law.yale.edu/imt/judorg.asp>.

americkou delegací již během jednání ohledně Londýnské dohody.³⁹ Mezi tyto zločinecké organizace byly uznány SS, Gestapo a stranické vedení NSDAP.⁴⁰

Další změnu následovala definice zločinů proti lidskosti, která rozšířila demonstrativní výčet jednání, které tuto skutkovou podstatu naplňovali o uvěznění a znásilnění. Tato změna neměla až takový vliv, protože se přeci jen stále jednalo pouze o demonstrativní výčet.⁴¹ Důležitější změnou bylo to, že se žádný obžalovaný nemůže dovolávat promlčení činů spáchaných mezi 30. lednem 1933 a 1. červencem 1945, protože statut Mezinárodního vojenského soudního dvora žádné takové ustanovení neobsahoval, a proto bylo nutné specifikovat rozhodnou dobu pro spáchání trestných činů přímo v jeho skutkových podstatách. To znamenalo, že na základě pátého odstavce článku 2 bylo možné soudit i zločiny před válkou.

Třetí změnou, kterou už v praxi bylo problematické prosadit a ve své podstatě ztroskotala, byla snaha o odpovědnost za zločiny spáchané i na německém obyvatelstvu.

Druhý odstavec článku 2 definoval, kdo je považován za pachatele trestných činů. Jednalo se o politické špičky, vojenské funkcionáře, ale také významné průmyslníci, zbrojní magnáty nebo také bankéře. To znamenalo, že bylo možné soudit soukromé osoby bez přímých vazeb na veřejnou moc podle mezinárodního práva.

Třetí odstavec článku 2 stanovoval taxativní výčet trestů, které bylo možné odsouzeným pachatelům udělit. Jednalo se o trest smrti, trest odnětí svobody na doživotí, trest odnětí svobody na určitý počet let (tento trest bylo možné ještě spojit s nucenou prací), propadnutí majetku, restituci neprávem nabytého majetku, pokuta a omezení některých občanských práv.

Čtvrtý odstavec článku 2 udával, že zastávání veřejné funkce v nacistické hierarchii nevede k vyloučení odpovědnosti obžalovaného. Také udával, že

³⁹ BERÁNEK, Jan. *Procesy s nacistickými zločinci v okupačních zónách Německa a jejich vliv na československou retribuci*. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-608-8. s. 37.

⁴⁰ *Control Council Law No. 10, Punishment of persons guilty of war crimes, crimes against peace and against humanity, ze dne 20. prosince 1945*. Dostupné z: <https://avalon.law.yale.edu/imt/judorg.asp>.

⁴¹ BERÁNEK, Jan. *Procesy s nacistickými zločinci v okupačních zónách Německa a jejich vliv na československou retribuci*. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-608-8. s. 37–38.

následování rozkazů nadřízeného též nezbavuje odpovědnosti, ale už mohlo být bráno jako polehčující okolnost.

Článek 3 v prvním odstavci upravoval pravomoci představitelů jednotlivých okupačních zón vyšetřovat, zatýkat a soudit osoby podezřelé ze spáchání zločinů uvedených v zákoně. Dále pravomoc zajišťovat důkazy, listinné důkazy a svědectví. Tento odstavec rovněž stanovoval, že zločiny, které spáchali Němci na Němcích mohou být souzeny německými soudy v případě, že to povolí daná okupační mocnost.⁴² Jednalo se o kompromisní přístup mezi tím, který byl prosazován po první světové válce, kdy potrestání německých válečných zločinců bylo ponecháno německým soudům a přístupem prosazovaným při přípravě jednání Mezinárodního vojenského soudního dvora, který i přes svoji efektivitu vyvolával mezi Němci názory, že trestní řízení s Němci vedené cizími státními příslušníky je pouhou tzv. „spravedlností vítězů“.⁴³

Druhý odstavec článku 3 ukládal vojenským guvernérům jednotlivých okupačních zón pravomoc stanovit vlastní procesní pravidla. Pravidla ale nesměla narušit nebo omezit jurisdikci soudu nebo tribunálu, který by byl zřízen na základě tohoto zákona nebo jurisdikce Mezinárodního vojenského soudního dvora.

Třetí odstavec článku 3 stanovil, že není možné soudit osobu u zónových procesů, která byla vyžádána pro proces před Mezinárodním vojenským soudním dvorem. Dále je vojenský guvernér povinen poskytnout podezřelé osoby, důkazy, svědky k případným výslechům, pokud si to vyžádá Mezinárodní vojenský soudní dvůr.

Čtvrtý odstavec článku 3 souvisel přímo se čtvrtým a pátým článkem zákona. Upravoval některé otázky související s vydáváním zadržených zločinců mimo území okupační zóny, kde byli zadrženi. Připouštěl tak zahájení trestního stíhání proti osobám mimo zónové procesy.

Články 4 a 5 pak upravovaly pravidla pro vydávání a stíhaných, svědků a důkazních prostředků mezi jednotlivými zónami. Stanovovaly, že důkazy nebo osoby žádané Mezinárodním vojenským soudním dvorem nesmí být vydávány

⁴² *Control Council Law No. 10, Punishment of persons guilty of war crimes, crimes against peace and against humanity, ze dne 20. prosince 1945.* Dostupné z: <https://avalon.law.yale.edu/imt/judorg.asp>.

⁴³ BERÁNEK, Jan. *Procesy s nacistickými zločinci v okupačních zónách Německa a jejich vliv na československou retribuci.* Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-608-8. s. 39–40.

mimo území Německa bez výslovného souhlasu sboru vrchních žalobců, a zároveň byla stanovena kritéria, dle kterých se mělo rozhodovat o vydání pro případ, kdy měla být určitá osoba souzena ve více okupačních zónách nebo státech. Rovněž bylo stanoveno, že vydání by mělo být provedeno v souladu s požadavky vojenského guvernéra dané okupační zóny. Též upravovaly některé záležitosti ohledně výkonu trestu, zejména pak věci ohledně zabránění zmaření nebo zbytečnému odložení výkonu spravedlivého trestu.⁴⁴

Zákon č. 10 je značně pokročilejší úpravou oproti statutu Mezinárodního vojenského soudního dvora. Pevně zakotvil jednotlivé tresty, které byly udělovány za spáchané zločiny, aby byla dodržena zásada *nulla poena sine lege* (žádný trest bez zákona). Zakotvil skutkovou podstatu trestného činu za členství ve zločinecké organizaci, zároveň konkrétně určil, které organizace jsou považované za zločinné. I přes svoji stručnost zakotvil spoustu procesních pravidel, která nyní měla pevný základ v právním předpisu. Přesto se tato stručnost ukázala jako problematická, neboť ještě vedle některých sporných pasáží způsobovala aplikační potíže, které se projevíly během jednotlivých procesů. Zákon č. 10 tak bylo možné efektivně používat pouze v součinnosti se statutem Mezinárodního vojenského soudního dvora, který obsahoval mnohá aplikační vodítka. Zároveň je však třeba ocenit přehlednou a transparentní úpravu vydávání jednotlivých zadržených, která nenechávala příliš prostoru pro možné zákulisní dohody, jež mohly narušit důvěryhodnost procesního programu. I tak Zákon č. 10 ovlivnil vývoj současného mezinárodního trestního práva.⁴⁵

V kontextu dachauských procesů později nastal problém s nekonzistencí rozhodnutí soudních komisí a následných soudů vojenské vlády při následných norimberských procesech, kdy dachauské procesy byly souzeny většinou čistě podle amerických procesních pravidel a pozdější následné norimberské procesy už zapojovaly Zákon č. 10. Tento zákon byl ještě částečně brán v potaz v procesu s personálem tábora Buchenwald v rámci dachauských procesů, protože se konal v pozdní fázi procesů v roce 1947. To více podrylo důvěryhodnost amerických procesů, ale na obranu americké vojenské justice je nutno říct, že bylo žádoucí, aby

⁴⁴ *Control Council Law No. 10, Punishment of persons guilty of war crimes, crimes against peace and against humanity, ze dne 20. prosince 1945.* Dostupné z:

<https://avalon.law.yale.edu/imt/judorg.asp>

⁴⁵ BERÁNEK, Jan. *Procesy s nacistickými zločinci v okupačních zónách Německa a jejich vliv na československou retribuci.* Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-608-8. s. 41–42.

procesy s nacistickými zločinci proběhly co nejrychleji. Nebyl zde tak prostor na to čekat, než bude vytvořena jednotná komplexní úprava. Přesto zde nastal problém, že nižší vykonavatelé, kteří neměli rozhodovací pravomoc, dostávali přísnější tresty než např. velící důstojníci, kteří byli souzeni v rámci následných norimberských procesů.

2.2 Role americké armády při vyšetřování a shromažďování důkazů

Ještě, než se vůbec politici ve Washingtonu dohodli, jakým směrem se bude program zaměřující se na vypořádání s nacistickými zločinci ubírat, vyvstala otázka, kdo vůbec bude vyšetřovat a připravovat podklady pro připravovaný program, ať už se zvolí jakýkoli. Zástupci ministerstva zahraničí a námořnictva se dohodli, že by tímto úkolem měla být pověřena právě americká armáda, neboť to byla právě ona, kdo působil ve válečné oblasti, kde byly zločiny páčány.⁴⁶

V květnu 1944 tak byla oficiálně převedena odpovědnost za koordinaci a implementaci přístupu Spojených států k potrestání válečných zločinců na právní větve americké armády (United States Army Judge Advocate General's Corps), konkrétně na úřad generálního vojenského prokurátora (Judge Advocate General). Za sběr důkazů a přípravu jednotlivých případů válečných zločinů pro soudní jednání pak zodpovídal nejvyšší právní důstojník v evropském operačním prostoru, který pro tento účel vytvořil „Národní kancelář pro válečné zločiny“. O způsobu trestání méně významných válečných zločinů rozhodovaly především americké vojenské orgány v evropském operačním prostoru a později okupační orgány. Kompletně tak byly americké civilní soudy vyřazeny ze souzení válečných zločinů.⁴⁷

Vyšetřovací a soudní program americké armády byl pod konstantním vývojem, přizpůsoboval se a rozvíjel na základě měnících se válečných a následně mírových podmínek. Zprvu špatně organizovaný, s cíli nevytyčený a zanedbávaný program s nedostatečným personálem se později rozvinul v plně centralizovaný

⁴⁶ JARDIM, Tomaz. *Mauthausenský proces: americká vojenská justice v Německu*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2336-0, s. 24.

⁴⁷ LANCASTER, Steven. *Enemy War Crimes: How to Investigate and Prosecute*. U.S. Army War College Carlisle Barracks, PA 17013 s. 7–8. Dostupné také na: <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA192499.pdf>

a výkonný vyšetřovací systém, který vrcholil tresty vyneseny v soudních jednáních.⁴⁸

2.2.1. Raná fáze programu americké armády

První měsíce existence programu byly poznamenány chybějícím společným americkým názorem, jak mají být pachatelé trestáni a též problémem představit si rozsah problému, kterému měly čelit. Neexistence jednotných a jasných pravidel tak definovala charakter této rané fáze jako naprostý chaos.

Problémy nastaly např. v nahlašování zločinných incidentů řadovými příslušníky armády, přestože byli povinni nahlašovat každý válečný zločin, na který narazí, neexistovala jasná pravidla, jak s touto informací naložit.⁴⁹ Nakonec bylo ustanoveno, že shromažďování veškerých hlášení o válečných zločinech a dopadených podezřelých má spadat pod zodpovědnost „Vrchního velení spojeneckých expedičních sil“ (Supreme Headquarters Allied Expeditionary Force, ve zkratce SHAEF). SHAEF pak přenášela vyšetřování těchto případů na justiční důstojníky, generálního inspektora, asistenty náčelníka štábu a nejrůznější další orgány. Odpovědnost sice byla udělena SHAEF, ale nebylo opět stanoveno, jak mají s vyšetřováním konkrétně nakládat.⁵⁰ Další komplikací byl nedostatečně kvalifikovaný personál, protože válečné zločiny tak vyšetřovali řadoví vojáci, kteří neměli právní vzdělání a výsledek jejich práce se dal využít jen s obtížemi.⁵¹

2.2.2 Zlom v programu americké armády

Po vyloštění spojeneckých vojsk v Normandii v létě roku 1944 se častěji začaly objevovat incidenty, kdy byli američtí váleční zajatci mučeni a popraveni. Zejména citlivé pak byly případy se sestřelenými piloty. Váleční zajatci byly chráněni na základě Třetí ženevské konvence z roku 1929. Problém byla skutečnost, že tyto zločiny často páchali civilisté ze spontánního konání, které

⁴⁸ JARDIM, Tomaz. *Mauthausenský proces: americká vojenská justice v Německu*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2336-0 s. 24–25.

⁴⁹ Tamtéž. s. 25.

⁵⁰ LANCASTER, Steven. *Enemy War Crimes: How to Investigate and Prosecute*. U.S. Army War College Carlisle Barracks, PA 17013 s. 7–8. Dostupné také na: <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA192499.pdf>.

⁵¹ JARDIM, Tomaz. *Mauthausenský proces: americká vojenská justice v Německu*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2336-0, s. 25.

nebylo založeno na žádném oficiálním rozkazu. Německá armáda se snažila s válečnými zajatci nakládat podle mezinárodního práva, ale jak válku prohrávali a zacházeli do větších extrémů, začali upouštět od řádného zacházení s válečnými zajatci.⁵² SHAEF tak 20. srpna 1944 ustanovilo vyšetřovací soud, který měl vypracovávat obžaloby proti pachatelům těchto zločinů. Jeho úkolem bylo shromažďování důkazů, vytváření seznamů podezřelých a svědků, aby bylo později možno je využít v řádných procesech. Vyšetřování se výhradně soustředilo na zločiny spáchané na Američanech a jejich spojencích, ale až od prosince 1944 se začaly vyšetřovat zločiny bez ohledu na národnost oběti.⁵³

I když zločiny, které americká armáda objevila v létě 1944, zavdaly impuls do snahy dostat válečné zločince před spravedlnost, ten pravý impuls přišel až v době německé protiofenzivy v Ardenách. Šlo o popravu 84–114 amerických vojáků⁵⁴, kteří z většiny patřili k 285. polnímu dělostřeleckému pozorovatelskému praporu a kteří byli přepadeni a vzati do zajetí nedaleko města Malmédy 17. prosince 1944. Zajatci byli odzbrojeni a následně na poli popraveni. Tento incident dostal název Malmédský masakr a vykonaly ho německé jednotky z SS Kampfgruppe Peiper, které postupovaly v čele první tankové divize Leibstandarte Adolf Hitler. Tento Malmédský masakr vyvolal prudkou reakci americké armády. Následkem bylo urychlení mnoha rozhodnutí a zásadní změna amerického postoje ke stíhání válečných zločinů.⁵⁵

Vojenský prokurátor evropského operačního prostoru dostal za úkol vytvořit orgán, který by byl zaměřený na válečné zločiny spáchané v Evropě. Je nutné podotknout, že přestože se měl zabývat zločiny v evropském bojišti, tak sem nespadala italská fronta, neboť ta spadala pod středomořské bojiště.⁵⁶ Úkolem vojenského prokurátora bylo koordinovat a centralizovat sběr důkazů a připravovat jednotlivé případy k projednání před soudem. Tímto vytvořeným orgánem pak byla „Skupina pro válečné zločiny“ se sídlem v Paříži. Do jejího čela byl postaven

⁵² JARDIM, Tomaz. *Mauthausenský proces: americká vojenská justice v Německu*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2336-0. s. 26.

⁵³ LANCASTER, Steven. *Enemy War Crimes: How to Investigate and Prosecute*. U.S. Army War College Carlisle Barracks, PA 17013 s. 7–8. Dostupné také na: <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA192499.pdf>

⁵⁴ *Počty se liší podle zdroje, někdy se uvádí počty i mimo rozmezí, které jsem použil zde.*

⁵⁵ JARDIM, Tomaz. *Mauthausenský proces: americká vojenská justice v Německu*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2336-0. s. 26.

⁵⁶ *Law Reports of Trials of War Criminals Volume I*. Londýn: United Nations War Crimes Commission, 1947, s. 113. Dostupné také online na: https://tile.loc.gov/storage-services/service/l1/l1mlp/Law-Reports_Vol-1/Law-Reports_Vol-1.pdf.

specializovaný zástupce vojenského prokurátora. Hlavním vyšetřovacím nástrojem této skupiny pak byly vyšetřovací týmy, které se skládaly z proškoleného personálu v oblasti vyšetřování válečných zločinů.⁵⁷

I přes veškeré úsilí a snahu armády se nedostávalo vyšetřovací skupině dostatečné podpory z Washingtonu, kterou na tento úkol potřebovala. Šlo hlavně o personál, ale i materiál potřebný k vyšetřování. Nedávné události sice pohnuly americkou armádou, ale američtí politici takovou motivaci nesdíleli a představa, že by se americká armáda měla zabývat takto intenzivně i něčím jiným než bojem za porážkou Německa, se jim jevila jen jako nežádoucí rozptýlení. Chápání tohoto problému se tak značně odlišovalo v kruzích armády a politiků ve Washingtonu a díky tomu vzniklo pouze 7 vyšetřovacích týmů.

Americká armáda tak začala brát vraždění zajatců jako součást boje s nepřítelem, podobně jako při boji s Japonskem v Tichomoří. Šok však přišel v podobě koncentračních táborů a zločinů proti civilnímu obyvatelstvu, zejména pak proti nacisty považovaným nežádoucím skupinám. Tyto faktory přispěly k finálnímu úsilí a tlaku na Washington, kterého se účastnily nejvyšší spojenecké vojenské špičky, jako např. sám generál Dwight D. Eisenhower.⁵⁸

2.2.3 Závěrečné úsilí v programu americké armády

Poslední větší posun v programu nastal po osvobození Ohrdrufu dne 4. dubna 1945. Jednalo se o součást tábora Buchenwald. Šlo o první koncentrační tábor, který byl osvobozen armádou Spojených států. Svědecké výpovědi vojáků se zdály vrchnímu velení tak neuvěřitelné, že sám Dwight D. Eisenhower, George S. Patton a Omar Bradley se na místo dostavili, aby si pravdivost svědeckých výpovědí ověřili. Když si generálové ověřili na vlastní oči, že reporty, které obdrželi, byly pravdivé, vydali rozkaz přivést německé civilní obyvatelstvo z nedalekého okolí, aby si tábor prohlédlo. Zároveň vydali rozkaz americkým vojákům v oblasti, aby tábor viděli a pochopili, proti čemu bojují.

⁵⁷ LANCASTER, Steven. *Enemy War Crimes: How to Investigate and Prosecute*. U.S. Army War College Carlisle Barracks, PA 17013 s. 8–9. Dostupné také na: <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA192499.pdf>.

⁵⁸ JARDÍM, Tomaz. *Mauthausenský proces: americká vojenská justice v Německu*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2336-0. s. 27.

Sám generál Eisenhower považoval jako svoji povinnost podat o těchto záležitostech svědectví a zároveň nařídil rozšířit činnost skupiny pro válečné zločiny pod SHAEF. Vyžádal si větší podporu z Washingtonu a v průběhu května a června bylo vytvořeno dalších 12 vyšetřovacích týmů. Podle plánu měla mít každá armádní skupina svůj vyšetřovací tým nebo jich měla mít i více. Ale nových 12 týmů bylo vytvořeno až po válce, a tak ke konci války jich bylo stále aktivních pouze 7, dohromady tak bylo vytvořeno 19 týmů. S osvobozením prvních koncentračních táborů začali vyšetřovatelé pracovat s přímými svědeckými výpověďmi osvobozených vězňů, válečných zajatců, zajatých stráží a civilního obyvatelstva, které žilo poblíž táborů. Tyto výsledky byly prováděny pod přísahou regionálních štábů americké armády.

S iniciativou generála Eisenhowera už měla skupina pro válečné zločiny dostatečnou podporu, ale nemohla zahájit stíhání, dokud válka neskončí. Dne 7. května 1945 Německo podepsalo ve francouzské Remeši kapitulaci a 8. května 1945 oficiálně kapitulovalo. Samotné stíhání v jednotlivých okupačních zónách pak bylo zahájeno 19. června. Byly zadrženy tisíce osob, kdy většinou se jednalo o níže postavené zločince spadající do druhé skupiny pachatelů, kteří měli být souzeni v rámci zónových procesů.

SHAEF dne 8. července 1945 vydalo nařízení 1023/10, které udávalo pravomoc vrchních velitelů ustanovit vojenské soudy příslušné k vedení procesů s podezřelými osobami ze spáchání válečných zločinů a zločinů proti lidskosti. Dále udávalo, jaké typy zločinů mají směřovat před vojenské soudní komise. Jednalo se o:

- a) *Zvěrstva a trestné činy proti osobám nebo vlastnictví, při nichž došlo k porušení mezinárodního práva, a to včetně zákonitosti, pravidel a zvyklostí vedení pozemního a námořního boje.*
- b) *Podněcování k obsazení jiných zemí nebo k válce a agresi...*
- c) *Další zvěrstva a zločiny, včetně krutého zacházení a perzekucí založených na rasových, náboženských nebo politických základech, které byly spáchány po 30. lednu 1933.⁵⁹*

⁵⁹ JARDIM, Tomaz. *Mauthausenský proces: americká vojenská justice v Německu*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2336-0. s. 27–29.

Soudní procesy měly být vedeny rychle, jednoduše a bez formalit, aby bylo dosaženo dostatečné spravedlnosti u velkého množství pachatelů. Rozhodujícím prvkem měla být účinnost.

Pro nejvyšší efektivnost se americká armáda rozhodla procesy centralizovat do bývalého koncentračního tábora v Dachau pod Třetí americkou armádou v Bavorsku a Ludwigsburgu pod Sedmou americkou armádou v Hesensku. Zmocnění velitele Sedmé armády bylo nakonec v říjnu 1946 zrušeno a všechny procesy byly koncentrovány do Dachau. Volba koncentrovat procesy do prostorů bývalých koncentračních táborů byla ovlivněna několika faktory. Prvním byl symbolismus, ale důležitější byl důvod praktický, neboť prostory bývalého koncentračního tábora umožňovaly pojmout až 15 tisíc podezřelých a svědků.

Na konci srpna 1945 tak byly ustanoveny dva programy souzení válečných zločinců. Prvním byl Norimberský mezinárodní vojenský tribunál, jenž měl soudit nejvýznamnější představitele třetí říše. Ti byli žalováni podle nových obvinění, která byla vytvořena pro norimberský soud. Kromě už tehdejších válečných zločinů přibýly „zločiny proti míru“, které kriminalizovaly plánování, přípravu a zahájení agresivní války a „zločiny proti lidskosti“, které zahrnovaly zabíjení, vyvražďování, zotročování a deportaci. Též byla souzena obvinění na základě rasové, náboženské nebo politické perzekuce. Tato nová obvinění si stejně jako Zákon č. 10, který tato obvinění modifikoval, cestu do amerického programu v Dachau nenašla, ale byla využita v následných norimberských procesech. Druhý program americké válečné jurisdikce byl založen na pravomoci ustavovat vojenské komise a soudy vojenské vlády, které měly soudit pachatele, které jim předvedl vojenský prokurátor.

Následné norimberské procesy, které vycházely více z Mezinárodního vojenského tribunálu (IMT), se tak značně odlišovaly od těch dachauských. Lišily se charakterem, principy, umístěním, pravidly, pachateli a díky tomu i jiným typem zločinů. Benjamin Ferencze, jeden z norimberských prokurátorů, řekl, že jakékoli srovnání prakticky nemá smysl, protože podle něj by to „*nebylo srovnání jablek s hruškami, ale jablek s nákladáky*“.⁶⁰

⁶⁰ BERÁNEK, Jan. *Procesy s nacistickými zločinci v okupačních zónách Německa a jejich vliv na československou retribuci*. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-608-8. s. 116–117.

2.3 Program amerických vojenských soudů a právní podklady

Ženevská a Haagská úmluva společně s Moskevskou deklarací tvořily hlavní oporu pro soudy s válečnými zločinci, ne však konkrétní pravidla, jak jednat s těmi, kdo jsou z válečných zločinů podezřelí. Americká armáda se tak musela ohlédnout do své minulosti pro precedenty nebo zákony, které by odůvodňovaly uvěznění cizích státních příslušníků a jak s nimi nakládat.⁶¹

Stěžejní se tak pro americkou armádu stala právní úprava až z období americké občanské války. Hlavní byly „Pokyny k vedení armádních jednotek na bojišti“, které uzákonil Abraham Lincoln. Pokyny byly prací prusko-amerického politologa Francise Liebera, tzv. Lieberův kodex nebo též generální rozkaz č. 100. Jednalo se o první kodifikaci válečného práva, která ale zavazovala pouze vojska Spojených států. Přesto se nevztahoval jen na občanskou válku, ale počítal s využitím i v mezinárodním konfliktu. Kodex vymezoval válečné právo, vojenskou jurisdikci, postavení dezertérů, válečných zajatců, rukojmích, partyzánů, záškodníků, zvědů a dalších jednotlivců, kteří nebyli přímo součástí bojujících armád. Též vymezoval pravidla, jak má vypadat vojenská okupace dobytého území.

Z porušení kodexu vycházely precedenty, které byly ustanoveny za první vojenské komise z roku 1865 po porážce konfederace. Před komisi byli postaveni důstojníci konfederace, kteří byli obviněni z porušení válečných pravidel ustanovených Lieberovým kodexem. Tyto vojenské komise ještě působily za španělsko-americké války (1898). Jeden takový precedent, který byl využit, byl USA vs. Henry Wirz. Henry Wirz byl velitelem zajateckého tábora v Andersonville. Za svého působení jako velitel tábora hrubě porušil práva válečných zajatců a tím článek 56 kodexu.⁶² Článek 56 stanovil, že: „*Válečný zajatec nesmí být trestán kvůli tomu, že patřil k nepřátelským silám, zejména pak nesmí být ze msty zabit, mučen, týrán hladem, trýzněn nelidskými podmínkami ve vězení či vystavován jiným barbarským praktikám.*“ Též byl uplatněn článek 59, který udával, že pokud nebyl obviněný potrestán za zločiny vlastní armádou, je k tomu příslušná armáda opozice.⁶³ Pod velením Henryho Wirze zahynulo kolem 13 tisíc vojáků Unie.

⁶¹ JARDIM, Tomaz. *Mauthausenský proces: americká vojenská justice v Německu*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2336-0. s. 32.

⁶² BERÁNEK, Jan. *USA vs. Henry Wirz – Kontroverzní počátek novodobých procesů s válečnými zločinci*. Univerzita Karlova: Právnická fakulta, 2018. s. 48–50. Dostupné také z: https://karolinum.cz/data/clanek/6443/PHS_48_2_0047.pdf.

⁶³ *Instructions for the Government of Armies of the United States in the Field (Lieber Code) ze dne 24. dubna 1863*. Dostupné také z: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/liebercode-1863>

Henry Wirz byl za své jednání odsouzen a popraven oběšením. Jeho případ se tak stal stěžejním precedentem při přípravě procesů s personálem koncentračních táborů.

Spíše negativním vzorem se pak stal Říšský soud v Lipsku z roku 1919, který se odehrál po první světové válce. Situace s trestáním válečných zločinců po první světové válce byla totiž velmi nevydařena. Využíván byl spíše v otázkách vydávání válečných zločinců do rukou německých soudů, ale po zkušenostech po první světové válce to nebylo okupačními mocnostmi preferované.

Ve zkratce, americká vojenská jurisdikce se snažila držet už známé a zavedené praxe a pravidel, která se zabývala válečným právem, jako byly Haagské a Ženevské dohody. K tomu přidali své precedenty z občanské války a na rozdíl od Norimberku nevymýšleli a nepočítali s novými trestnými skutky, pro které by byli obvinění trestáni.⁶⁴

2.4 Druhy a organizace vojenského soudnictví armády Spojených států

Právo Spojených států zná 4 typy vojenského soudnictví: *Court Martial*, *Military Commissions*, *Provost Courts* a *Military Government Courts*. Z hlediska Dachauských procesů jsou pro nás důležité *Military Commissions*, v překladu vojenské soudní komise, a *Military Government Courts*, tzv. soudy vojenské vlády, které jsou používány výhradně na území, které okupuje americká armáda. Tyto dva typy budou podrobně popsány v následujících kapitolách, neboť právě tyto dva typy vojenských tribunálů byly používány k souzení nacistických zločinců v Dachau.

Za zmínku stojí i ostatní dva typy soudů. *Provost Court* neboli tzv. provinční soud se též jako soudy vojenské vlády používá na vojenském území, ale zabývá se nižšími delikty, jako např. přestupky. Je složen pouze z jednoho soudce, kterým je důstojník americké armády a soudí jak vojenský personál, tak civilní obyvatelstvo v okupované oblasti.

⁶⁴ JARDIM, Tomaz. *Mauthausenský proces: americká vojenská justice v Německu*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2336-0. s. 32–34.

Court Martial neboli polní soud slouží k souzení příslušníků ozbrojených složek Spojených států v případech porušení vojenských předpisů amerických ozbrojených složek, na rozdíl od vojenských soudních komisí nebo soudů vojenské vlády, které se soustředí na procesy s neamerickými občany, kteří se dopustili porušení mezinárodního práva a mohou před ně být předvedeny i civilní osoby.⁶⁵

2.4.1 Vojenské soudní komise

Vojenské soudní komise jsou starou institucí, která existovala ještě před Ústavou Spojených států amerických. Jednalo se o válečné soudy podle zvykového práva, které nebyly vytvořeny žádným zákonem, ale pouze jím byly uznány. Kongres Spojených států uznal existenci vojenských soudních komisí v zákoně „The Articles of War“.⁶⁶ Úprava z léta 1945 předpokládala, že obvinění z válečných zločinů a zločinů proti lidskosti budou souzeni právě vojenskými soudními komisemi.⁶⁷

Pravomoc ustanovit vojenskou soudní komisi měl prezident Spojených států jakožto vrchní velitel armády a námořnictva. Základ této pravomoci leží v Ústavě Spojených států, která udává, že prezident má jako vrchní velitel pravomoc vést válku a provádět všechny zákony schválené americkým kongresem o vedení války a regulaci ozbrojených sil. Dále má právo provádět všechny zákony, které se zabývají trestáním za porušení mezinárodního práva, včetně toho válečného.⁶⁸ Vedle prezidenta Spojených států jako vrchního velitele měli ještě pravomoc ustavovat vojenské soudní komise společně s jejich pravidly a předpisy velitelé v poli nebo jakýkoli velitel, který je oprávněn jmenovat vojenský tribunál.⁶⁹

V praxi amerických zónových procesů byli oprávněni ustanovit vojenské soudní komise velitelé Třetí a Sedmé armády Spojených států, velitel Sedmé

⁶⁵ *Law Reports of Trials of War Criminals Volume I*. Londýn: United Nations War Crimes Commission, 1947. s. 113. Dostupné také online na: https://tile.loc.gov/storage-services/service/l1/lmlp/Law-Reports_Vol-1/Law-Reports_Vol-1.pdf.

⁶⁶ *Tamtéž*. s. 111.

⁶⁷ BERÁNEK, Jan. *Procesy s nacistickými zločinci v okupačních zónách Německa a jejich vliv na československou retribuci*. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-608-8. s. 118.

⁶⁸ *Comparison of Rights in Military Commission Trials and Trials in Federal Criminal Court*. Congressional Research Service, 2014. s. 9. Dostupné také z: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R40932/19>.

⁶⁹ *Law Reports of Trials of War Criminals Volume I*. Londýn: United Nations War Crimes Commission, 1947. s. 112. Dostupné také online na: https://tile.loc.gov/storage-services/service/l1/lmlp/Law-Reports_Vol-1/Law-Reports_Vol-1.pdf.

armády však následně o oprávnění přišel a veškeré procesy se koncentrovaly pod Třetí armádou v Dachau.⁷⁰

Rozhodnutí komise měl potvrdit důstojník, tedy velitel Třetí nebo Sedmé armády, který komisi ustavil, a v případě trestů smrti musel trest ještě potvrdit vrchní velitel daného operačního prostoru či jím pověřený zástupce.⁷¹

Předpisy, kterými se americké vojenské soudní komise řídily při souzení válečných zločinců, byly speciální pro každý operační prostor a nebyly nijak záměrně centralizované. Byly ustaveny daným operačním velitelem pro danou operační oblast (mezi hlavní operační oblasti patřilo evropské bojiště, středomořské bojiště a tichomořské bojiště). Jednotlivé předpisy sice na sebe navzájem nenavazovaly, přesto byly velice podobné

První americké vojenské soudní komise byly ustanoveny 2. července 1942, aby soudily Richarda Quirina a sedm dalších německých sabotérů za porušení válečného práva a válečných zvyklostí. Tento případ stanovil procesní a přezkumná pravidla, která se stala vzorem pro vojenské soudní komise na konci války.

Na konci války už začaly vznikat jednotlivé předpisy s procesními pravidly vojenských soudních komisí v jednotlivých operačních prostorech. Generál McNarney, velitel středomořského bojiště, vydal 23. září 1945 „Řád pro souzení válečných zločinů pro středomořské bojiště“ tzv. „Středomořská nařízení“. Pro evropské bojiště, kam spadaly dachauské procesy, byla rozkazem generála Eisenhowera 25. srpna 1945 vydána „Směrnice o vojenských komisích na evropském bojišti“ tzv. „Evropská směrnice“. V Tichomoří vydal generál Douglas MacArthur 24. září 1945 „Pacifické zářijové předpisy“, které však byly nahrazeny po procesu s japonským generálem Tomujuki Jamašitou. Nová procesní pravidla byla vydána 5. prosince 1945 a nazývala se „Předpisy upravující procesy s obviněnými válečnými zločinci“, tzv. „Předpisy SCAP“. Nakonec byly vydány ještě „Čínské předpisy“ pro čínská bojiště.

Jak už bylo řečeno, přestože předpisy, kterými se vojenské soudní komise řídily, vznikaly nezávisle na sobě, tak byly z většiny podobné. Rozdíly lze

⁷⁰ JARDÍM, Tomaz. *Mauthausenský proces: americká vojenská justice v Německu*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2336-0. s. 38.

⁷¹ BERÁNEK, Jan. *Procesy s nacistickými zločinci v okupačních zónách Německa a jejich vliv na československou retribuci*. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-608-8. s. 118.

pozorovat v definici válečných zločinů. Definici, která nejvíce zúžila jurisdikci komisí, měla Středomořská nařízení, která válečný zločin definovala pouze jako porušení válečných zákonů a zvyklostí. Evropská směrnice pak rozšířila jurisdikci svých vojenských soudních komisí o porušení mezinárodního práva a zákonů okupovaného území vedle válečných zločinů. Pacifické zářijové předpisy a Předpisy SCAP se odlišovaly nejvíce, neboť předchozí dvě úpravy se snažily užívat obecné normy, ale zde byla zvolena čistá kazuistika, kdy byly vyjmenovány jednotlivé případy, které spadaly do jurisdikce vojenských soudních komisí. Tichomořské předpisy se odlišovaly ještě tak, že zahrnovaly činy od 18. září 1931, na rozdíl od evropského bojiště, kde nejprve spadaly pod jurisdikci komisí činy pouze od 1. ledna 1942 a při účinnosti Zákona č. 10 od 30. ledna 1933. Přestože byly v Tichomoří zločiny jmenovány kazuisticky, můžeme pozorovat, že vojenské soudní komise zde měly jurisdikci nad zločiny proti míru, zločiny proti lidskosti a porušování válečných zločinů nebo zvyklostí.⁷²

Předpisy vojenských soudních komisí tak vymezily pojem válečných zločinů širěji, než vykládaly Ženevské nebo Haagské úmluvy, protože např. zločiny na civilním obyvatelstvu se neřešily až do Čtvrté Ženevské úmluvy. Tyto předpisy se opíraly o zvykové právo, které odkazovalo na trestné činy „znevažující obecnou spravedlnost nebo jsou z hlediska morálky hanebné“, díky tomu bylo možné mnohem širší pojetí válečných zločinů.⁷³

Podle všech zmíněných předpisů musely být vojenské soudní komise složeny minimálně ze tří členů, v případě komisí v Dachau bylo nařízeno, že mají být složeny ze sedmi členů. Na evropském a středomořském bojišti museli být všichni členové komise důstojníky armády Spojených států. V Tichomoří pak byla učiněna výjimka, kdy se komise mohla skládat jak z vojenského, tak z civilního personálu. Též se zde počítalo se složením komise z příslušníků několika národů nebo kombinovaných komisí z personálu různých vojenských složek (armády, námořnictva a námořní pěchoty). Zde dle mého názoru měl tichomořský program navrch, protože složené komise dávaly větší kredibilitu rozhodnutí komise a bylo

⁷² *Law Reports of Trials of War Criminals Volume I*. Londýn: United Nations War Crimes Commission, 1947. s. 111–114. Dostupné také online na: https://tile.loc.gov/storage-services/service/l1/l1mlp/Law-Reports_Vol-1/Law-Reports_Vol-1.pdf.

⁷³ JARDIM, Tomaz. *Mauthausenský proces: americká vojenská justice v Německu*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2336-0. s. 39.

snadnější předejít tzv. spravedlnosti vítězů, která trápila zejména Američany při jejich zónových procesech.

Jednací řád vojenských soudních komisí pak byl téměř stejný na všech bojištích. Komise měla svá jednání vést tak, jak budou považovat za nutné pro úplné a spravedlivé projednání. Členové komise mohli přihlížet a inspirovat se v některých otázkách jednacími řády polních soudů nebo obecných amerických soudů, ale nesměli jimi být plně vázány. Komise mohla vydávat jednací pravidla v souladu se směrnicí, která ji vázala, aby bylo dosaženo úplného a spravedlivého projednání každého případu, který měla řešit. Komise měla každé řízení vést tak, aby došlo k co nejrychlejšímu spravedlivému projednání obvinění bez zbytečných průtahů nebo zbytečných zásahů. Jednání komisí byla veřejná, pokud nebyly splněny podmínky pro opak. Obžalovaný pak měl právo být zastupován obhájcem, přičemž mu byl přidělen nebo si jej mohl zvolit, pokud daný obhájce neměl přímo zakázáno od komise hájit obžalovaného. Obžalovaný měl právo a svým způsobem i povinnost podávat důkazy a předvádět svědky na prokázání jeho nevin, protože s tím, jak byly komise nastaveny, se při řízení pracovalo s presumpcí viny. Presumpce viny je jeden z faktorů, který narušoval charakter spravedlivého procesu. Obžalovaný měl též právo na tlumočníka, ale jen pokud si o něj výslovně zažádal.

Co se týkalo udělování trestů, komise měly za úkol řídit se při ukládání trestů „Manuálem pro válečné soudy“, společně s běžnými zákony Spojených států a zákony země, ve které byl trestný čin spáchán. Primárně se však používal manuál, který zakazoval kruté a ponižující tresty všeho druhu, též stanovil za různé zločiny různé druhy trestů, které byly v rozsahu od pouhé pokuty, zabavení majetku až k trestu smrti, odnětí svobody na doživotí nebo na určitou dobu.⁷⁴

K vydání odsuzujícího rozsudku je potřeba minimálně dvoutřetinová většina členů komise. Rozsudek komise však nesměl být vykonán, dokud nebyl schválen velitelem, který komisi ustavil. Rozsudky smrti musel nakonec ještě potvrdit vrchní velitel operačního prostoru. Schvalující a potvrzující orgány měly k dispozici přezkum a doporučení vojenského prokurátora (Judge Advocate). I když proti rozhodnutím komisí neexistoval žádný řádný opravný prostředek, přesto díky

⁷⁴ *Law Reports of Trials of War Criminals Volume I*. Londýn: United Nations War Crimes Commission, 1947. s. 114–116. Dostupné také online na: https://tile.loc.gov/storage-services/service/l1/l1mlp/Law-Reports_Vol-1/Law-Reports_Vol-1.pdf.

potvrzování rozhodnutí nadřízenými byl každý případ přezkoumán. Některé rozsudky komisí se dostaly v rámci přezkumu až před Nejvyšší soud Spojených států (Supreme Court of the United States). Jeden z takových už byl zmíněný proces s Tomujuki Jamašitou.⁷⁵

2.4.2 Obecné soudy vojenské vlády

Obecné soudy vojenské vlády jsou obvykle založeny na povinnosti okupanta spravovat okupované území a udržovat zákon a pořádek. V americké okupační zóně v Německu byly zřízeny nařízením č. 2 vojenské vlády, které vydal generál Dwight D. Eisenhower jako vrchní velitel spojeneckých expedičních sil. Společně s nařízením č. 2 byl vydán „Řád pro obecné soudy vojenské vlády“ („*Rules of Military Government Courts*“).

Podle nařízení č. 2 mají obecné soudy vojenské vlády jurisdikci nad všemi osobami na obsazeném území s výjimkou spojeneckého vojenského personálu, který totiž podléhal polním soudům. Podle článku 2 nařízení č. 2 mají pravomoc rozhodovat:

1. *všechny trestné činy proti zákonům a zvyklostem války;*
2. *všechny trestné činy porušující jakékoli prohlášení, zákona, nařízení, oznámení nebo rozkazu vydaného vojenskou vládou nebo spojeneckými silami nebo z jejich pověření;*
3. *všechny trestné činy porušující zákony okupovaného území nebo kterékoli jeho části.*

Obecné soudy vojenské vlády se skládaly z nejméně pěti členů, kdy důstojník s nejvyšší hodností má být prezidentem soudu, který má v případě shody hlasů rozhodovací právo. Hlasovalo se tak, že důstojníci s nejnižší hodností nebo civilisté bez hodnosti hlasovali jako první a vyšší hodnosti později, kdy poslední hlasoval prezident soudu (naše obdoba předsedy senátu). Soudy jmenují velitelé armády, kteří spravují danou okupační oblast.⁷⁶ Alespoň jeden z důstojníků, který je přítomen jako soudce (člen) obecného soudu vojenské vlády, musí mít právnické vzdělání. Společně s obecnými soudy vojenské vlády jsou při nich přítomni

⁷⁵ BERÁNEK, Jan. *Procesy s nacistickými zločinci v okupačních zónách Německa a jejich vliv na československou retribuci*. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-608-8. s. 119.

⁷⁶ *Law Reports of Trials of War Criminals Volume I*. Londýn: United Nations War Crimes Commission, 1947. s. 122–123. Dostupné také online na: https://tile.loc.gov/storage-services/service/l1/l1mlp/Law-Reports_Vol-1/Law-Reports_Vol-1.pdf.

prokurátoři a obhájci, kteří nemusí patřit nutně mezi vojenský personál, a připouští se tak civilní právníci. Obecné soudy vojenské vlády tak mají pevnější strukturu než vojenské komise, které mají více dočasný charakter, přeci jen každý má trochu jiný účel.

Obecné soudy vojenské vlády obecně ve svém jednacím řádu připouští ústní, písemné nebo fyzické důkazy, které se týkají otázek, které mu byly předloženy, a může vyloučit všechny důkazy, které podle jeho názoru nemají jako důkaz žádnou hodnotu. Opět se zachovalo vlastní uvážení soudů, stejně jako u komisí, za účelem rychlého a spravedlivého trestu. Každý obžalovaný před obecným soudem vojenské vlády má mimo jiné právo být přítomen na svém hlavním líčení, vypovídat, vyslyšet nebo podrobovat křížovému výslechu kteréhokoli svědka. Soud však může pokračovat v nepřítomnosti obžalovaného, pokud obviněný požádal o povolení být nepřítomen a bylo mu uděleno, nebo pokud se má za to, že obviněný je na útěku před spravedlností.⁷⁷

Stejně jako u vojenských soudních komisí zde nebyla možnost řádného opravného prostředku, už zde však byla možnost výslovně požádat o přezkum do 10 dnů od vydání odsuzujícího rozsudku. Přezkum na žádost byl prováděn vojenským prokurátorem pro okupovanou oblast (Military District Judge Advocate). Ten poté postoupil rozsudek velícímu důstojníkovi okupované oblasti, který buď rozsudek potvrdil, nebo jej zrušil z části, nebo jako celek. Velící důstojník také mohl změnit obžalobu nebo změnit jakýkoli trest ve formě zmírnění či navýšení. Též mohl trest nebo jeho část prominout nebo pozastavit.⁷⁸

Obecné soudy vojenské vlády a vojenské soudní komise ve směs sdílely podobná důkazní a procedurální pravidla. Hlavní rozdíl mezi nimi je ten, že komise jsou čistě vojenského charakteru a nepřipouští civilní element. Další rozdíl je ten, že vojenské soudní komise jsou ustavovány ke konkrétním případům, jde tedy o soudy speciální. Na rozdíl od obecných soudů vojenské vlády, které mají, jak název napovídá, obecný charakter. V Dachau byl americký program nejprve

⁷⁷ BERÁNEK, Jan. *Procesy s nacistickými zločinci v okupačních zónách Německa a jejich vliv na československou retribuci*. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-608-8. s. 119.

⁷⁸ *Law Reports of Trials of War Criminals Volume I*. Londýn: United Nations War Crimes Commission, 1947. s. 124. Dostupné také online na: https://tile.loc.gov/storage-services/service/l1/l1mlp/Law-Reports_Vol-1/Law-Reports_Vol-1.pdf.

uskutečňován skrze vojenské soudní komise, které následně vystřídalý obecné soudy vojenské vlády.⁷⁹

2.5 Procedurální pravidla amerických vojenských soudů

Důkazní a procedurální pravidla byla skoro stejná pro komise a soudy vojenské vlády, ale budeme spíše vycházet z úpravy pro obecné soudy vojenské vlády, která je kodifikovaná v „Řádu pro obecné soudy vojenské vlády“.⁸⁰

Obecná procesní pravidla byla stanovena volně bez zbytečných formalit a ponechávala velký prostor pro uvážení tribunálu, aby bylo spravedlnosti dosaženo co nejrychleji. Hlavní cíl armády byl, aby soudní program docílil rychlého a tvrdého potrestání válečných zločinů. Vojenské justiční orgány v Dachau se tak příliš nezajímaly o průběh procesu nebo právní inovace, na rozdíl od svých kolegů v Norimberku, kteří si at' v mezinárodních či následných procesech dávali záležet, aby řádně využívali soudní procedury a dodrželi tak pravidla spravedlivého procesu. V Dachau zkrátka nebyly ambice pro to seznámit německou a světovou veřejnost s hrůzami nacistického režimu a zakořenit západní demokratické hodnoty, šlo jim čistě o potrestání co největšího množství pachatelů.⁸¹

Jak už bylo řečeno, obecné soudy vojenské vlády měly kodifikovanou úpravu, ale komise kombinovaly vojenské a civilní předpisy. Primárně se měly řídit manuály pro vojenské soudnictví, ale ve sporných otázkách se měly inspirovat u amerických civilních soudů.

Podle řádu pro obecné soudy vojenské vlády měla být žaloba zahájena úvodním prohlášením, kde měly být vymezeny hlavní rysy případu, jako kdo je obviněný a proti čemu se provinil. Pak nastala podrobná prezentace případu, výslechy obžalovaných a křížové výslechy svědků. Před vynesením rozsudku měly obě strany možnost znovu předvolat svědky v záležitostech, o kterých se nově dozvěděly při samotném hlavním jednání. Obviněný měl nakonec právo posledního slova.

⁷⁹ BERÁNEK, Jan. *Procesy s nacistickými zločinci v okupačních zónách Německa a jejich vliv na československou retribuci*. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-608-8. s. 119.

⁸⁰ *Law Reports of Trials of War Criminals Volume I*. Londýn: United Nations War Crimes Commission, 1947. s. 122. Dostupné také online na: https://tile.loc.gov/storage-services/service/l1/l1mlp/Law-Reports_Vol-1/Law-Reports_Vol-1.pdf.

⁸¹ BERÁNEK, Jan. *Procesy s nacistickými zločinci v okupačních zónách Německa a jejich vliv na československou retribuci*. Praha: Leges, 2022, ISBN 978-80-7502-608-8. s. 118–119.

Soud po závěrečných projevech žalobců i obhájců projednal případ a vynesl rozhodnutí. Závěrečná rozhodnutí tribunálů vyžadovala většinou shodu, přičemž v případě rozsudku trestu smrti s ním musela souhlasit nejméně dvoutřetinová většina.⁸²

Díky tomu, že systém amerických vojenských soudů neumožňoval odvolání, musel povinně všechny případy přezkoumat vojenský prokurátor (Judge Advocate, JAG) nebo jeho zástupce, který tento přezkum společně se svým stanoviskem předával k oficiálnímu schválení velitelům Třetí a Sedmé armády. V případě trestu smrti musel vojenský prokurátor předložit doporučení založené na jeho přezkumu. Toto doporučení bylo předloženo veliteli operačního prostoru pro konečné schválení. Namísto řádného opravného prostředku tak armáda každý případ podrobila přezkumu ze strany JAG a velících důstojníků. Problém byl, že přezkum nebyl prováděn nezávislým orgánem, což nebylo v souladu s pravidly spravedlivého procesu.⁸³

Nejvíce se vojenské okupační tribunály lišily od ustálené americké praxe v připouštění důkazů, u nichž převládala volnější pravidla z obavy důkazní nouze. Vojenský okupační soud obecně připouštěl ústní, psané a fyzické důkazy vztahující se k předmětům jednání soudu a mohl vyloučit důkazy, které podle jeho názoru neměly důkazní hodnotu. Hlavní zásadou bylo připouštět všechny důkazy a svědectví, která mohou napomoci zjistit pravdu a mají pro rozumného člověka důkazní hodnotu. I přes stanovení volného připouštění důkazů byl v příslušných právních rádech pro vojenské soudní tribunály v jednotlivých operačních prostorech stanoven demonstrativní výčet.

Pravidla při posuzování předkládaných důkazů se též odlišovala. Byla vyloučena pravidla pro dokazování před britskými a americkými polními soudy. Tribunály se též potýkaly s nedostatkem svědků, neboť ve spoustě případů byli oběti nebo přímí svědci po smrti. To zavdalo na uznávání svědeckých výpovědí z druhé ruky jako relevantního důkazu. Taková procedurální výjimka se často ukázala jako zásadní. Např. v případě procesu s personálem z koncentračního tábora Mauthausen zde vězňové po zplynování vězňů nenechávali v jejich řadách

⁸² JARDIM, Tomaz. *Mauthausenský proces: americká vojenská justice v Německu*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2336-0. s. 40–41.

⁸³ *Law Reports of Trials of War Criminals Volume I*. Londýn: United Nations War Crimes Commission, 1947. s. 124. Dostupné také online na: https://tile.loc.gov/storage-services/service/l1/l1mlp/Law-Reports_Vol-1/Law-Reports_Vol-1.pdf.

žádné živé svědky, a tak jediný možný druh svědectví o těchto činech byl z doslechu. Z pohledu obhajoby to však byl problém, neboť byl připuštěn druh svědectví, který nebylo možné podrobit křížovému výslechu.

Obhajoba často namítala a snažila se omezit právo soudu zkoumat či vyslechnout pochybné důkazy, včetně vynucených výpovědí nebo takových výpovědí, jež nebyly učiněny pod přísahou. Dokonce některá doznání byla učiněna pod nátlakem vězňů, jenže podle upravených procesních pravidel šlo o přípustnou formu doznání. Námitky na tato procesní pravidla však byly často zamítány, neboť tribunály úplně neměly ve svém hlavním zájmu striktní dodržování pravidel spravedlivého procesu. Jejich nedodržení bohužel podrylo důvěryhodnost programu, ale tato chyba spíše náležela washingtonským politikům, kteří tlačili na prokurátory a tribunály, aby odsouzení proběhlo co nejrychleji.⁸⁴

2.6 První pokusy o stíhání nacistických válečných zločinců

Pro žalobce v Dachau se procesy s nacistickými válečnými zločinci vedeny britskými a americkými vojenskými soudy staly stěžejními ještě před samotným zahájením procesů v Dachau. Jednalo se o izolované procesy, které nebyly součástí žádného většího tribunálu, neboť byly vedeny ještě předtím, než bylo rozhodnuto o uskutečnění programu v Dachau. Na jejich základě pak byly formovány zásady a precedenty, podle nichž se řídili jak žalobci, tak i soudci. Největším případem této povahy byl případ hadamarské nemocnice, který se týkal eutanázie.⁸⁵

Většina těchto prvních procesů v americké okupační zóně se vztahovala na obvinění z poprav amerických válečných zajatců příslušníky německé armády a lynčování sestřelených amerických letců německými civilisty. Tyto procesy se většinou konaly ve větších německých městech, jako byl např. Mnichov, Heidelberg nebo Darmstadt. Pachatelé se většinou dopustili jednoho konkrétního činu, ze kterého byli obžalováni.⁸⁶

⁸⁴ JARDIM, Tomaz. *Mauthausenský proces: americká vojenská justice v Německu*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2336-0. s. 41–44.

⁸⁵ Tamtéž. s. 44.

⁸⁶ BERÁNEK, Jan. *Procesy s nacistickými zločinci v okupačních zónách Německa a jejich vliv na československou retribuci*. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-608-8. s. 123.

2.6.1 Soud s Albertem Burym a Wilhelmem Hafnerem

Jednalo se o dva policisty z Langensfeldu, kteří se provinili popravou sestřeleného amerického letce, kterou vykonali na rozkaz nadřízeného. Policisté se hájili, že jen plnili rozkaz nadřízeného, který byl vydán na základě toho, že jakýkoli dopadený letec pozbývá ochrany, kterou mají váleční zajatci, a je považován za teroristu.

Oba pachatelé vyvstali před vojenskou komisí 15. července 1945 ve Freisingu. Jejich obhajoba založená na pouhém dodržování rozkazů byla zamítnuta,⁸⁷ neboť tento typ obhajoby už byl vyvrácen po první světové válce během lipských procesů v případě „Llandovery Castle“. Pouhé následování rozkazů nadřízeného není pádná argumentace, neboť voják či jiný příslušník vojenského personálu má povinnost neuposlechnout v případě, že by došlo k porušení mezinárodního práva. Pouhé poslouchání rozkazů nebylo bráno ani jako polehčující okolnost.⁸⁸

Nejednalo se sice o ustanovení nového precedentu, ale spíše o připomenutí a utvrzení precedentu, který vznikl už za první světové války.

2.6.2 Případ Rüsselsheimského masakru

Šlo o obžalobu jedenácti civilistů z „kolektivní účasti“ na ubití 6 sestřelených amerických letců ve městě Rüsselsheim, známé též pod názvem Rüsselsheimský masakr.⁸⁹

25. srpna 1944 kanadské letectvo bombardovalo Rüsselheim, což zapříčinilo rozsáhlé škody. Ráno 26. srpna dorazil na předměstí Rüsselheimu vlak s osmi americkými piloty z posádky bombardéru B-24, který byl sestřelen poblíž Hannoveru. Kvůli poškození kolejí bylo potřeba, aby piloti byli eskortováni pěšky skrz město. O přítomnosti těchto pilotů se brzy dozvědělo místní civilní

⁸⁷ *USA vs. Albert Bury*. Dostupné také na:

<https://phdn.org/archives/www.ess.uwe.ac.uk/WCC/bury.htm>.

⁸⁸ JARDIM, Tomaz. *Mauthausenský proces: americká vojenská justice v Německu*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2336-0, s. 46.

⁸⁹ Tamtéž. s. 46.

obyvatelstvo, které začalo piloty lynčovat. Stráže začali piloty bít, aby je pobídli k útěku, jenže dav přesto piloty dostihl a 6 z nich ubil k smrti.⁹⁰

Německé autority proti vraždám spáchaných německými civilisty nepodnikly žádné akce, protože sami k tomuto chování nabádali. Göring, Himler a Kaltenbrunner měli několik důležitých porad, na kterých vyhotovili seznam leteckých operací, které pokládali za „teroristické činy“ odporující standartnímu způsobu vedení války. Každé bombardování civilního obyvatelstva se tak mělo považovat za teroristickou činnost a bylo rozhodnuto, že „lynčování se má stát pravidlem“. Německý lid byl tak nabádán k tomu, aby sám trestal spojenecké letce a H. Himmler vydal 10. srpna 1944 rozkaz, který říkal, že: „Není úkolem policie, aby zasahovala, když němečtí civilisté napadnou anglické a americké teroristické letce, kteří seskočí padáky“. Tento rozkaz tak byl v hrubém porušení pravidel války.⁹¹

Jednalo se o jeden z prvních případů, kdy byly připuštěny veškeré svědecké výpovědi včetně těch vedlejších. Obhajoba vznesla námitky k těmto důkazům, ne však proti jejich připuštění, ale proti váze, kterou jim komise dávala a proti jejich technickému zpracování. Namítala, že technické chyby a nepřesný popis toho, co se stalo, znemožňovalo spravedlivé odsouzení obžalovaných.

Soud však prohlásil, že nedodržení válečných zákonů a zvyklostí bylo jedinou součástí obvinění, které mělo právní status, a že struktura i formulace jednotlivých podrobností nebyly pro vznesení obvinění podstatné.

Tyto technické chyby se neobjevily jen v tomto případě, ale též v procesu s Justusem Gerstenberem, který se též provinil vraždou amerického letce. V jeho případě se stalo problémem složení komise, kdy úprava pro okupační soudy udávala, že alespoň jeden ze členů komise musí mít právnícké vzdělání, jenže toto pravidlo bylo v tomto případě ignorováno. Revizní komise pak námitky, které na

⁹⁰ *Nazi War Crimes: The Russelheim Massacre (August 25, 1944)*. Dostupné také na: https://www.jewishvirtuallibrary.org/the-russelheim-massacre-august-1944?utm_content=cmp-true.

⁹¹ RUSSELL OF LIVERPOOL, Edward Frederick Langley Russell. *Pod bičem hákového kříže: stručný přehled nacistických válečných zločinů*. Přeložil Erich KULKA, přeložil Ota KRAUS. Praha: Naše vojsko, 2017. ISBN 978-80-206-1663-0. s. 50.

tuto skutečnost poukazovaly, odmítla. Případ tak stanovil, jaké jednání může obhajoba od revize očekávat v případě řešení technických nesrovnalostí.⁹²

2.6.3 Továrna na smrt v Hadamaru

Nejdůležitější proces, který předcházel procesům v Dachau, se týkal personálu v hadamarské nemocnici, kde byly prováděny eutanázie na pacientech. Proces se konal mezi 8. a 15. říjnem ve Wiesbadenu.

Hadamarská nemocnice byla jedním z míst, kde byla realizována tzv. „Akce T4“ (Tiergartenstraße 4).⁹³ Zpočátku války mezi lety 1939 a 1940 sloužila jako psychiatrická léčebna a vojenská nemocnice americké armády. Na konci roku 1940 byla nemocnice vybrána k praktikování eutanázie jakožto realizace Hitlerovy genové očisty německého obyvatelstva. Mezi lety 1941 byla nemocnice dočasně uzavřena a v roce 1942 byla její činnost obnovena s novým programem na eutanázii duševně nemocných dětí a válečných zajatců, nejčastěji Poláků a Rusů. Eutanázie válečných zajatců a vězňů z koncentračních táborů dostalo název „Akce 14f13“. Za jejího působení zde zahynulo na 10 tisíc Němců a 5 tisíc obětí dalších národností.

Nemocnice byla obsazena americkou armádou 26. března 1945. Konání procesů založil na základě nařízení SHAEF 1023/10 velitel Sedmé armády. Nařízení 1023/10, které už zde bylo zmíněno, dávalo pravomoc vytvoření soudních komisí a souzení válečných zločinů.⁹⁴ Armádní prokurátoři se snažili nejprve odsoudit nemocniční personál ze všech 15 tisíc vražd, ale Skupina pro válečné zločiny žalobce informovala, že nelze soudit zločiny na německých občanech, protože pro to v té době ještě neexistovala úprava. Němečtí občané tak nespádali pod jurisdikci komise, protože nezakládali porušení mezinárodního práva. Žalobci tak žalobu zúžili na eutanázii polských a sovětských válečných zajatců, tedy na 476 obětí.

Proces je důležitý, protože poprvé zde bylo použito obvinění ze sledování společného zločinného plánu u amerických vojenských soudů, které se následně

⁹² JARDIM, Tomaz. *Mauthausenský proces: americká vojenská justice v Německu*. Praha: Academia, 2014, ISBN 978-80-200-2336-0, s. 46-47.

⁹³ BERÁNEK, Jan. *Procesy s nacistickými zločinci v okupačních zónách Německa a jejich vliv na československou retribuci*. Praha: Leges, 2022, ISBN 978-80-7502-608-8, s. 123-124.

⁹⁴ BRYANT, Michael S. “CONSTRUCTING MASS MURDER: THE UNITED STATES EUTHANASIA TRIALS, 1945–1947.” *Confronting the “Good Death”: Nazi Euthanasia on Trial, 1945-1953*, University Press of Colorado, 2005, pp. 63–106. JSTOR, s. 76-77. Dostupné také na: <https://www.jstor.org/stable/j.ctt1wn0r98.7>

stalo u žalobců v Dachau velmi oblíbené. Použití společného zločinného plánu však nebylo použito poprvé, průkopníky byli Britové v případě Bergen-Belsen.

Dalším pokrokem bylo umožnění ze zločinů soudit i civilisty, což bylo následně hojně využíváno u obvinění vrahů amerických pilotů, kteří často padali za oběti lynčování davu, protože ve spojenecké bombardovací kampani byli obětmi hlavně němečtí civilisté. Ve shrnutí tak Hadamar zavedl u vojenských komisí a soudů souzení za účast na společném zločinném plánu a souzení civilistů za válečné zločiny a zločiny proti lidskosti.⁹⁵

2.6.4 Případ Bergen-Belsen

Britská armáda se zabývala případem týkajícím se zločinů spáchaných v koncentračním táboře Bergen-Belsen, což byl jediný hlavní tábor podobný například Dachau, který byl osvobozen britskými vojáky. Případ se odehrál 17. září v Luneburgu a před soudem bylo souzeno 36 příslušníků SS, kteří se z různých pozic podíleli na chodu tábora včetně dalších civilních pracovníků.⁹⁶ Novou souzenou skupinou byli tzv. „věžeňští kápoové“. Šlo o vůdce táborových vězeňských gangů, kteří často spolupracovali se strážnými. Tito věžeňští kápoové byli odpovědní za udávání a šikanování svých spoluvězňů.

Případ Bergen-Belsen zde poprvé využil koncept společného zločinného plánu ve své obžalobě proti zločincům. Soud konstatoval, že obžalovaní se zúčastnili už existujícího spiknutí k páchání válečných zločinů, a to i přesto, že je nepomáhali plánovat a ani nebyli v kontaktu s hlavními představiteli říše, kteří k těmto zločinům vydávaly rozkazy. Při revizi případu konstatoval brigádní generál H. Scott Barrett, že „*obžalovaní nebyli obviněni z konkrétních vražd, byť existovaly důkazy o tom, že mnozí z nich je spáchali...*“. Soudu tedy k obvinění stačilo, že obvinění patřili k personálu tábora.

Pro dachauské procesy se stejně jako v případě hadamarské nemocnice stalo stěžejní obvinění na základě společného zločinného plánu a pro samotné dachauské

⁹⁵ JARDIM, Tomaz. *Mauthausenský proces: americká vojenská justice v Německu*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2336-0. s. 46–47.

⁹⁶ *Nazi War Crimes Trials: Bergen-Belsen Trial (September-November 1945)*. Dostupné také na: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/bergen-belsen-trial-september-november-1945>.

procesy bylo ještě důležité souzení vězeňských kápů, jejichž případy se též v procesech objevily.⁹⁷

⁹⁷ JARDIM, Tomaz. *Mauthausenský proces: americká vojenská justice v Německu*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2336-0. s. 44–45.

3 Dachauské procesy

3.1 Začátek procesů

Stejně jako samostatné americké procesy byly dachauské procesy založeny na základě nařízení SHAEF č. 1023/10. Vedení procesů dostal na odpovědnost velitel Třetí americké armády v Bavorsku, aby procesy koncentroval do prostor bývalého koncentračního tábora Dachau. Na začátku podzimu roku 1945, těsně před tím, než Dachauské procesy začaly, už byla vyřešena většina otázek ohledně důkazních a procedurálních pravidel.⁹⁸

Jak už zde bylo řečeno, prostory koncentračního tábora Dachau nebyly vybrány náhodou. Důležitý byl symbolismus, neboť vzhledem k tomu, že většina obžalovaných byl personál koncentračního tábora, nebylo náhodné, že měli být postaveni před spravedlnost zrovna tam, kde koncept koncentračních táborů právě začal. Další faktor byl zcela praktický, protože vedle samotných rozsáhlých prostor tábora se nedaleko nacházelo vězení Landsberg, kde bylo možné válečné zločince koncentrovat a případně i popravovat. Samotné prostory tábora byly natolik rozsáhlé, že se v jeden moment mohlo konat až osm tribunálů.⁹⁹ Poslední faktor bylo dostání Moskevské deklaraci, podle níž měli pachatelé čelit spravedlnosti tam, kde páchali své zločiny.¹⁰⁰

Výběr tábora jako místa ke konání procesů se samozřejmě nevyhnul kritice. Problematické například bylo, že v táborovém areálu nešlo řádně oddělit svědky od obžalovaných, což mělo za riziko ovlivnění svědků a znehodnocení jejich výpovědi. Pozoruhodnou skutečností, na kterou si přítomní stěžovali, byl všudypřítomný pach smrti tzv. „aroma Dachau“. Další argument byl ten, že se jednání nevedou v dostatečné vzdálenosti od míst, kde byly trestné činy spáchány, protože například jeden bývalý pracovník továrny na uniformy byl předveden před komisí, která měla právě v této továrně jednacím místnost.¹⁰¹

⁹⁸ BERÁNEK, Jan. *Procesy s nacistickými zločinci v okupačních zónách Německa a jejich vliv na československou retribuci*. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-608-8. s. 117.

⁹⁹ JARDIM, Tomaz. *Mauthausenský proces: americká vojenská justice v Německu*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2336-0. s. 50–51.

¹⁰⁰ Dohoda č. 164/1947 Sb., Dohoda o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců Evropské Osy. Dostupné také na: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1947-164>

¹⁰¹ JARDIM, Tomaz. *Mauthausenský proces: americká vojenská justice v Německu*. Praha: Academia, 2014, ISBN 978-80-200-2336-0, s. 51.

3.2 Kategorizace procesů

Dachauské procesy můžeme rozdělit do tří kategorií podle obětí a pachatelů. První a primární kategorií byly procesy se sestřelenými americkými piloty. Primární postavení dostaly z toho důvodu, že se jednalo o americké občany a také pro to, že zločiny proti americkým pilotům byly ve vyšetřování už od léta 1944, tedy ještě před tím, než si americká vojenská justice uvědomovala, že bude muset řešit případy s koncentračními tábory. Druhou kategorií tak byly procesy s personálem koncentračních táborů, které osvobodila americká armáda. Poslední kategorií byly případy, které nebylo možné zařadit do ani jedné z prvních dvou kategorií. Do třetí kategorie patřil např. případ „Malmédského masakru“.

Dohromady v rámci všech tří kategorií proběhlo v Dachau celkem na 462 samostatných soudních procesů. První proces byl zahájen v září 1945 a poslední na konci roku 1947, tedy těsně před koncem, než byl vydán rozkaz ukončit veškerou činnost spojenou se souzením válečných zločinců.¹⁰²

3.2.1 Procesy se sestřelenými americkými piloty

Z amerického pohledu se jednalo o nejdůležitější kategorii, i když z dnešního pohledu mezinárodního práva jsou spíše důležitější procesy s personálem koncentračních táborů. Jedná se o kategorii procesu, která sdílí nejvíce podobností s britskými procesy, ať už svojí skutkovou povahou zločinu, charakterem žaloby i průběhem řízení.

Nešlo o případy se stejnorodou skupinou obžalovaných, jelikož obžalovaný se lišil případ od případu. Někdy šlo o příslušníka německé armády, policie nebo civilistu. Též se lišila jejich účast, někdy šlo o iniciátora zabíjení či lynčování, který vydal rozkaz nebo popudil dav. Jindy šlo o vykonavatele, který rozkaz následoval nebo se přidal už k probíhajícímu aktu. Tresty, které se za činy udělovaly, měly rozsah od odnětí svobody na půl roku až po trest smrti.¹⁰³

Někdy jsou v rámci systematizace procesy se sestřelenými americkými piloty subsumovány pod ostatní procesy proti americkým válečným zajatcům, ale

¹⁰² *The Dachau Trials: Background and Overview (1945-1947)*. Dostupné také na: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/background-and-overview-of-the-dachau-trials>

¹⁰³ BERÁNEK, Jan. *Procesy s nacistickými zločinci v okupačních zónách Německa a jejich vliv na československou retribuci*. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-608-8. s. 137–138.

z hlediska amerického důrazu na jejich izolaci od ostatních zločinů proti americkým válečným zajatcům během jejich vyšetřování je vhodné je oddělit. Tato izolace byla dána už jejich zvláštním stavem z hlediska válečného práva, kdy např. pilot, který opustil své letadlo padákem, byl v tomto případě považován za vyřazeného z boje a bylo zakázáno na něj dále útočit, ale např. výsadkář takovou ochranou nedisponoval. Z tohoto hlediska se jednalo o zvláštní kategorii válečných zajatců, kterou uznávaly všechny válčící armády té doby. Podobnou úpravu měli i např. námořníci, kteří evakuovali potápějící se plavidlo, kdy bylo zakázáno na námořníky ve vodě vést palbu, a pokud to situace dovolovala, byla povinnost kapitána lodě námořníky z moře vytáhnout. Samozřejmě této ochrany byly obě skupiny zbaveny, pokud pokračovaly v nepřátelské činnosti. Další faktor, který podle mě ospravedlňuje existenci této zvláštní kategorie, je ten, že se výslovně vztahuje na piloty Spojených států.

3.2.2 Procesy s personálem koncentračních táborů

Jednalo se o procesy, které byly vedeny proti personálu koncentračních táborů bez ohledu na jejich pozici v táboře. Před komisemi stanul např. i bývalý velitel koncentračního tábora Dachau Martin Gottfried Weiss. Obžalovaní byli souzeni za společné porušení válečného práva a zvyklostí. Stejně jako v případě Hadamar nebo Bergen-Belsen byli obžalovaní odsouzeni na základě konceptu účasti na společném zločinném plánu. Obžaloba se však vztahovala pouze na činy spáchané mezi 1. lednem 1942 a 29. dubnem 1945 a pouze na neněmecké občany z řad civilního obyvatelstva, kteří byli do táborů odvedeni ze svých zemí, nebo válečné zajatce cizích zemí. Rozšíření na německé obyvatele a zločiny spáchané od roku 1933 ustanovil až Zákon č. 10, což už zásadněji procesy v Dachau neovlivnilo.

Při aplikaci konceptu společného zločinného plánu se obžaloba nijak nezajímala o konkrétní specifické zločiny, které odsouzení jedinci spáchali. Tato koncepce byla využívána takřka u všech zločinů spojených s koncentračními tábory a stala se charakteristickou pro dachauský program. Tato obecnost odsouzení se stala hlavním bodem námitek obhájců, kteří požadovali hromadné procesy, které

se konaly i s desítkami obžalovaných najednou, rozdělit do několika dílčích procesů na základě specifických žalobních bodů, což však bylo zamítnuto.¹⁰⁴

Procesy v rámci koncentračních táborů pak můžeme rozdělit ještě do několika menších podkategorií, jako např. souzení obžalovaných, kteří patřili k jedné z později zakázaných organizací jako SS nebo NSDAP. Další podkategorií byli civilní pracovníci, jako např. lékaři. Poslední podkategorií pak byli vězeňští kápoové, kteří byli na své pozice dosazováni samotnou SS.¹⁰⁵

Je též nutné zmínit, že procesy s koncentračním táborem se v průběhu let též měnily, neboť prvotní případy se charakterizovaly tvrdými nekompromisními tresty, ale jak se měnila geopolitická situace a západ si chtěl naklonit německou veřejnost a v platnost vešel Zákon č. 10, začaly pozdější soudy aplikovat mírnější tresty a někdy uznávaly i obhajoby, které v předchozích případech neakceptovaly.¹⁰⁶

3.2.3 Ostatní procesy

Zde byly souzeny zločiny proti zbylým válečným zajatcům bez ohledu na zemi původu, zločiny proti civilnímu obyvatelstvu mimo koncentrační tábory a další. Do této kategorie spadá i nechvalně proslulý proces s pachateli Malmédského masakru, který dachauský program po jeho ukončení zdiskreditoval a stal se předním případem následných revizních komisí a svoji cestu si málem našel až před Nejvyšší soud Spojených států.¹⁰⁷

3.3 Skupina pro vyšetřování válečných zločinů č. 7708

Skupina byla zformována 1. listopadu 1946 se sídlem ve Freisingu a následně od roku 1947 v Mnichově. Jejím úkolem bylo dohlížet na procesy s válečnými zločinci, kteří se dopustili zločinů proti americkým občanům a masových zločinů spáchaných na území americké okupační zóny v Německu

¹⁰⁴ BERÁNEK, Jan. *Procesy s nacistickými zločinci v okupačních zónách Německa a jejich vliv na československou retribuci*. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-608-8. s. 128–129.

¹⁰⁵ *The Dachau Trials: Background and Overview (1945–1947)*. Dostupné také na: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/background-and-overview-of-the-dachau-trials>.

¹⁰⁶ BERÁNEK, Jan. *Procesy s nacistickými zločinci v okupačních zónách Německa a jejich vliv na československou retribuci*. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-608-8. s. 134.

¹⁰⁷ Tamtéž. s. 137–138.

a Rakousku. Měla převzít odpovědnost za vyšetřování, stíhání, zatýkání a shromažďování důkazů pro všechny procesy v americké okupační zóně. Též měla archivovat dokumenty pro revizní řízení revizních komisí, což zahrnovalo vytvoření záznamů z jednotlivých procesů, kde hodnotila práci soudní komise a vydávala doporučení pro určení trestů za spáchané zločiny. Šlo o skupinu, která navazovala na práci Skupiny pro vyšetřování válečných zločinů v Paříži, která byla ustavena vrchním vojenským prokurátorem po objevení Malmédského masakru. Lze tak pozorovat kontinuitu amerického vyšetřovacího programu.

Než byla skupina založena, probíhaly vyšetřovací práce na základě činnosti vyšetřovacích týmů pod Skupinou pro vyšetřování válečných zločinů. Jednotlivé týmy byly ustaveny pod jednotlivými velitelstvími armádních skupin. To nebyla ideální situace, protože vyšetřovací úsilí nebylo příliš centralizované, proto bylo na konci roku 1946 rozhodnuto, že veškerá vyšetřovací činnost bude centralizována pod nově vytvořenou Skupinu č. 7780.

Skupina č. 7780 se od svého předchůdce odlišovala zkušenějším personálem, neboť v této době už vyšetřovatelé měli zkušenosti s vyšetřováním válečných zločinů a zločinů proti lidskosti. Odpovídala za svou činnost přímo vrchnímu americkému velitelství, a ne jednotlivým velitelům armádních uskupení.

V době, kdy začala Skupina č.7780 působit, už byly všechny procesy koncentrovány do Dachau. Veškerý personál, který se zabýval nacistickými zločiny, tak byl zařazen pod Skupinu č. 7780. To sjednotilo americkou vyšetřovací praxi a zdokonalilo ji, neboť jednotliví vyšetřovatelé spolu sdíleli své poznatky a zkušenosti. Jejím velitelem se stal zástupce vrchního vojenského prokurátora pro válečné zločiny (Deputy Judge Advocate for War Crimes), podplukovník Clio Straight.

Skupina se přesto potýkala se značnými problémy i přes to, že vesměs byl problém vyřešen s nedostatečným a nezkušeným personálem. Jedním takovým byl ten, že skupina pozbývala dostatečnou autoritu předvést svědky, kteří se rozprchli po celém světě. Dalším problémem bylo, že spousta vyšetřovací práce probíhala příliš pozdě po spáchání zločinu, a řada důkazů tak byla ztracena nebo je bylo velmi obtížné použít.

Přesto práce skupiny ovlivnila praxi americké armády pro vyšetřování válečných zločinů. Nově bylo ustaveno, že při každém mezinárodním konfliktu

zapojující americké jednotky má být ustavena centrálně organizovaná vyšetřovací skupina, která by byla v těsném závěsu frontálních jednotek od samého počátku konfliktu. Incidenty, které mají být podrobeny vyšetřování, mají být prověřeny co nejrychleji a mají být pečlivě dokumentovány a archivovány. Též bylo ustanoveno, že důkazy mají být shromažďovány co nejrychleji a svědci a podezřelí mají být zajištěni na centrální lokaci.¹⁰⁸

Poslední případ, na kterém se skupina podílela, se odehrál 12. prosince 1947 a po ukončení aktivního souzení válečných zločinců se zabývala revizní činností do 28. dubna 1948. Poté byla její činnost ukončena a personál rozpuštěn a navrácen na své původní pozice v rámci armády, které zastávaly před jejich převelením k vyšetřovacím komisím.¹⁰⁹

3.4 Případ koncentračního tábora Dachau a ustavení systému základního soudního řízení

Systém základních soudních řízení byl vedle obžaloby postaven na koncepci společného plánu účelovou strategií procesního programu v Dachau. Princip základních nebo též někdy matečních procesů spočíval v tom, že nejprve proběhla obžaloba a následné odsouzení personálu hlavního tábora a v rychlém sledu jej následovaly procesy s personály přidružených menších táborů. Soudci při těchto následných procesech využívali nálezů z původního řízení a nemuseli tak přicházet s dalšími důkazy a svědectvími.¹¹⁰

Systém základního soudního řízení spolupracoval úzce s konceptem obvinění na základě společného zločinného plánu, kdy v hlavním procesním řízení bylo cílem obžaloby prokázat, že obžalovaní věděli o jeho existenci a byli si plně vědomi zvěrstev, která se v táborech odehrávají a ke kterým přispívají. U vedlejších táborů už pak bylo jedinou prací obžaloby identifikace osob s nimi spojenými.

¹⁰⁸ LANCASTER, Steven. *Enemy War Crimes: How to Investigate and Prosecute*. U.S. Army War College Carlisle Barracks, PA 17013. s. 16–17. Dostupné také na: <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA192499.pdf>.

¹⁰⁹ HILTON, O. Fern. *Obvinění z Dachau: životní příběhy ze svědeckých výpovědí a procesů s válečnými zločinci*. Praha: Academia, 2019. ISBN 978-80-200-2951-5. s. 16.

¹¹⁰ JARDIM, Tomaz. *Mauthausenský proces: americká vojenská justice v Německu*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2336-0. s. 57.

K dokazování společného zločinného plánu už zde pak nedocházelo a obžalovaní byli rovnou odsouzeni.¹¹¹

Mezi tyto hlavní tábory patřily jedny z nejvýznamnějších koncentračních táborů, které osvobodila americká armáda. Jednalo se o koncentrační tábor Dachau, Mauthausen, Flossenbürg, Mühldorf a Buchenwald.

Pro ilustraci si podrobněji rozebereme průběh prvního základního řízení, tedy to s personálem v Dachau, neboť další základní procesy se svými procesními pravidly nijak nelišily. Jedinou změnu můžeme vyzorovat u posledního procesu s personálem tábora Buchenwald, kdy tresty odsouzených byly mnohem mírnější než v předchozích případech.

3.4.1 Případ Dachau (United States of America v. Martin Weiss et al.)

Proces se odehrál mezi 15. listopadem a 13. prosincem roku 1945. V procesu bylo obžalováno 40 mužů, kteří obhajovali svou nevinu. Prvním na seznamu byl bývalý velitel tábora Martin Gottfried Weiss, který si díky tomu, že byl na seznamu jako první, vysloužil tu čest, že se jeho jméno objevilo v oficiálním názvu případu.¹¹²

Pro proces už byla v době jeho začátku stanovena řada precedentů z předchozích samostatných případů, avšak ty nepokryly celkovou strategii pro řešení hromadných zvěrstev. Případ Dachau se tak stal vzorovým procesem, který přinesl efektivní, účinnou a nestrannou strategii, kdy se po jeho vzoru řídily i další případy s koncentračními tábory. Za vytvoření této strategie byl odpovědný podplukovník William Denson.¹¹³ Jeho strategie se významně opírala o už zmíněný společný zločinný plán, neboť měl hlavní problém spojit jednotlivé oběti s konkrétními pachateli. Podplukovník Denson se tak stal nejúspěšnějším

¹¹¹ BERÁNEK, Jan. *Procesy s nacistickými zločinci v okupačních zónách Německa a jejich vliv na československou retribuci*. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-608-8. s. 121.

¹¹² LAWRENCE, Greta, *The United States and the Concentration Camp Trials at Dachau, 1945–1947*, 2016. Disertační práce, Univerzita v Cambridgi, Fakulta historie. Vedoucí práce: Sir Richard J. Evans. s. 149–151. Dostupné také z: <https://api.repository.cam.ac.uk/server/api/core/bitstreams/d4c5a306-9c9a-4190-bed6-0601e04ddaf6/content>.

¹¹³ JARDIM, Tomaz. *Mauthausenský proces: americká vojenská justice v Německu*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2336-0. s. 53.

prokurátorem poválečných procesů s válečnými zločinci, celkově obvinil 177 obžalovaných, kdy v 97 případech byl vynesena rozsudek trestu smrti.¹¹⁴

V době, kdy začalo zahajovací jednání, dostal proces velkou pozornost ze strany vrchního velení a médií, nešlo však o to, že by o proces byl zájem jako takový, spíše se jednalo o rozptýlení před nadcházejícím mezinárodním tribunálem v Norimberku. Když byl tento tribunál zahájen, tak zájem rychle opadl.

Obžalovaní tvořili různorodou skupinu, zastoupení zde našli strážní SS, táboroví kápoři, ale i již zmíněný velitel tábora Weiss. Žalobci postavili svoji strategii na důkladném prozkoumání precedentů i strategií, které byly použity při dřívějších procesech, zejména pak společného plánu. Všichni obžalovaní byli obviněni z porušování válečných zločinů a zvyklostí v datu od 1. ledna 1942 a 29. dubna 1945 směřovanému proti příslušníkům ozbrojených sil států, se kterými bylo Německo ve válce. Druhé obvinění bylo téměř totožné, jen se týkalo civilních osob.

Pro lepší pochopení obžaloby si rozebereme koncepci společného zločinného plánu. Samotná koncepce se velmi podobá obvinění ze spiknutí, které bylo praktikováno např. v Norimberku. Rozdíl byl takový, že společný plán nevyžadoval, aby žaloba dokládala existenci předem připraveného záměru nebo dohody spáchat zločin. V Norimberku museli žalobci přednést důkaz, že pachatelé plánovali, připravovali nebo podněcovali zločin. V Dachau tak stačilo, že byl doložen jakýkoli podíl obviněného na provozu zločinného zařízení. To mělo za důsledek aplikaci zásady presumpce viny, kdy se pracovalo s domněnkou, že obviněný je vinen, dokud on sám tuto domněnku nevyvrátí svým předvedeným důkazem. Též se nemuseli spojovat jednotlivé oběti s obviněnými, stačilo, že obžalovaní si byli vědomi základního účelu nebo výsledku plánu, kterého se účastnili. Všichni obžalovaní nesli na základě tohoto principu stejnou odpovědnost.

Obhajoba se nijak nesnažila využívat nevědomosti, ale spíše se soustředila na vztah zločinců ke společnému plánu. Obhajoba si žádala důkazy na spojení konkrétních činů s obžalovanými, avšak když jim byly předvedeny, tak namítala jejich věrohodnost. Podplukovník Denson na tuto obhajobu reagoval tím, že konstatoval: „... i kdyby ani jediný z těch, kdo sedí na lavici obžalovaných, nezabil

¹¹⁴ GREEN, Joshua, *Justice at Dachau: The Trials of an American Prosecutor*. Chicago: American Bar Association, 2017. ISBN 9781634256650. s. 3.

jediného člověka. Stačilo by poukázat na to, že tu existoval společný plán, že se na něm tito jednotlivci podíleli a že smyslem tohoto společného plánu bylo zabíjení, bití a mučení a vystavování hladovění. ¹¹⁵

Zajímavější pak byly pokusy o obhajobu vybraných jednotlivců, jako např. bývalého táborového velitele Weisse, který se snažil obhájit tím, že se za jeho působení jako táborového velitele zlepšila životní úroveň vězňů. Prokuratura tuto skutečnost sice akceptovala, ale argumentovala tím, že vzhledem ke zločinům, které se v táboře odehrávaly, je komparace životní úrovně vězňů zcela irelevantní a nelze tuto skutečnost využít ani jako polehčující okolnost.

Další zajímavou obhajobu poskytl táborový lékař Klaus Schilling, který cíleně nakazil přes 500 vězňů malárií v rámci nacistických experimentů. Ten se hájil tím, že experimenty nikdy neprováděl jako člen NSDAP, ani jako člen SS. Dále argumentoval tím, že žádný z vězňů nezemřel čistě na malárii, neboť vězni trpěli dalšími nemocemi a zraněními, které oslabovaly jejich organismus. Posledním bodem obhajoby bylo odvolání se na vyšší dobro, neboť argumentoval, že 17 milionů lidí se nakazí každý rok na celém světě. Ve svých úvahách na jednu stranu upozadil etické standarty své profese, ale na druhou stranu prý jednal v zájmu vyššího dobra, když se snažil na tuto nemoc nalézt lék.

Poslední takovou obhajobou byla obhajoba vězeňského kápa Emila Erwina Mahla, která pravila, že nelze vězně vinit ze společného zločinného plánu, když sám byl jeho obětí i přesto, že zastával pozici kápa, do kterého ho dosadili strážce z řad SS. Mahl tak pravil, že může být odpovědný pouze za činy, které spáchal sám, ale ne za účast na společném zločinném plánu. ¹¹⁶

Ani jedna obhajoba však nebyla přijata, a žaloba tak uspěla a přesvědčila soud, že všichni obvinění si byli vědomi podílení se na chodu instituce, která byla ze své podstaty zločinná. Soud nakonec prohlásil všech 40 obžalovaných vinnými a 36 z nich odsoudil k trestu smrti.

¹¹⁵ JARDIM, Tomaz. *Mauthausenský proces: americká vojenská justice v Německu*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2336-0. s. 54–56.

¹¹⁶ BERÁNEK, Jan. *Procesy s nacistickými zločinci v okupačních zónách Německa a jejich vliv na československou retribuci*. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-608-8. s. 129–130.

3.4.2 Ostatní základní případy

Další na pořadí byl proces s personálem tábora Mauthausen, který trval od 29. března do 13. května 1946. Zdejší proces už se nepyšnil tak odhodlaným odporem obhájců, který předvedli jejich kolegové v Dachau, neboť se už dozvěděli o práci podplukovníka Densona. Podplukovník Denson ještě sám osobně považoval mauthausenský tábor za jeden z nejhorších, neboť měl status likvidačního tábora a podle obžaloby byl zodpovědný za smrt 1,5 milionu lidí. Toto číslo však bylo nepřesné, neboť se jednalo o vytahování umírajícího posledního táborového velitele Franze Ziereise, který byl zastřelen na útěku. Ve skutečnosti byl počet obětí podle moderních odborníků spíše kolem 95 tisíc. Na konci procesu bylo vydáno 58 trestů smrti a 3 tresty odnětí svobody na doživotí, 49 trestů smrti bylo nakonec opravdu vykonáno. Více méně mauthausenský proces následoval přesně vzorový proces s dachauským táborem.

Případ koncentračního tábora Flossenbürg se konal od 12. června 1946 do 22. ledna 1947. Zde lze pozorovat první odchylky, zejména v tom, že obžaloba už nepřipravovala hromadnou obžalobu, ale všech 45 případů připravovala jednotlivě. To bylo dáno díky tomu, že prvotně měl být vedoucím prokurátorem podplukovník Robert J. Shaw, který na začátku procesů zemřel na mrtvici. Po něm převzal případ podplukovník Denson, ten se snažil opět uplatnit stejný vzor jako v Dachau nebo Mauthausenu.¹¹⁷ Jenže jak případ nebyl pod jeho vedením od začátku, tak se mu nepovedlo zásady a precedenty z předchozích procesů aplikovat plně. Například, argument o vylepšení životních podmínek vězňů byl přijat jako polehčující okolnost, ale když se Martin Weiss na ni odvolal ve své obhajobě, byla tato okolnost odmítnuta. Vězni nebyli odsouzeni za společný zločinný plán jako celek, ale za jednotlivé konkrétní zločiny, které spáchali v rámci tohoto plánu. Celkově tak bylo ze 45 obžalovaných 15 odsouzeno k smrti.

Čtvrtým základním procesem byl případ koncentračního tábora Mühldorf, který se konal od dubna do května 1947, tedy už v pozdější fázi dachauských procesů. Před soudem stálo 14 osob, které byly obžalovány a souzeny opět podle vzoru z prvního základního procesu. Pět obžalovaných bylo odsouzeno k trestu

¹¹⁷LAWRENCE, Greta, *The United States and the Concentration Camp Trials at Dachau, 1945–1947*, 2016. Disertační práce, Univerzita v Cambridgi, Fakulta historie. Vedoucí práce: Sir Richard J. Evans. s. 151–155. Dostupné také z: <https://api.repository.cam.ac.uk/server/api/core/bitstreams/d4c5a306-9c9a-4190-bed6-0601e04ddaf6/content>.

smrti, u jednoho prokuratura obžalobu stáhla, jednoho prohlásil soud za nevinného a ostatní byli odsouzeni k odnětí svobody v rozmezí 10 let až doživotí. Tento proces nijak nevybočoval od původního základního procesu s táborem Dachau, kromě nižšího počtu trestů smrti a častějšího užívání trestu odnětí svobody.

Poslední základní proces se týkal personálu koncentračního tábora Buchenwald, který se odehrál od 11. dubna do 14. srpna 1947. Na první pohled se může jevit jako proces, který ničím nevybočoval od zavedeného vzoru základních procesů, jenže v jeho rámci už byl částečně aplikován Zákon č. 10 a stal se druhým nejkontroverznějším případem programu v Dachau, a to díky nechvalně známé Ilse Kochové.¹¹⁸ Ilsa Kochová byla sadistická manželka prvního velitele buchenwaldského tábora Karla-Otta Kocha, která byla obviněna za mučení, zneužívání a vraždění vězňů. Díky svému manželství tak měla stejná práva jako její manžel a naplno je využívala. Soud v rámci procesu díky obžalobě podplukovníka Densona udělil Ilse Kochové doživotní trest. Kontroverzní se nakonec stala práce následných revizních komisí, která snížila Ilse Kochové trest na pouhé 4 roky. Americká veřejnost byla vysoce pobouřena a nazvala to „zradou spravedlnosti“. Případ se díky tlaku veřejnosti objevil před subkomisí amerického senátu. Subkomise stanovila, že snížení bylo nedůvodné, ale už nemůže obnovit původní trest. Nakonec na doporučení americké vlády byla Ilsa Kochová vydána před soudy v západním Německu, aby zodpovídala za zločiny proti německým občanům, za které v americkém programu být souzena nemohla. Zde byla odsouzena opět na doživotí.

I když byl program dachauských procesů po většinu času konzistentní, tak přeci jen procesy byly z části ovlivněny pozdějšími předpisy s válečnými zločinci, které neexistovaly při prvních obžalobách. To ale nijak závažně neovlivnilo jejich spravedlnost. Problémem bylo, že práce revizních komisí vyobrazila procesy jako frašku, která byla pouhou „spravedlností vítězů“. Je nutné podotknout, že samotné následné komise byly spíše ovlivněny politickým tlakem než zájmem o spravedlnost a správnost programu. Sám podplukovník Denson pak otevřeně kritizoval armádní komise, které jeho práci přezkoumávaly. Bohužel práce revizních komisí měla za důsledek potopení kariéry mladého nadějného právníka,

¹¹⁸ BERÁNEK, Jan. Procesy s nacistickými zločinci v okupačních zónách Německa a jejich vliv na československou retribuci. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-608-8. s. 131–133.

který během svého působení implementoval nebo zdokonalil řadu procesních pravidel, které se užívaly i v 21. století. Stejně tak měly za následek znehodnocení práce celého programu.¹¹⁹

3.5 Důkazní prostředky v dachauských procesech

Dachauské procesy fungovaly na základě volnosti důkazních prostředků. Komise a soudy vojenské vlády pracovaly s tím, že je možné jako důkazní prostředek připustit „cokoliv, co má informační hodnotu pro rozumného člověka“. Bylo tak stanoveno, že je možné před soudem použít jakýkoli důkazní prostředek, který může být použit k odhalení pravdy. Přednostně však měly být použity dostupné důkazní prostředky, které nejlépe dosvědčují dokazovanou skutečnost. Soudy měly připouštět ústní, písemné i fyzické důkazy, pokud měly hodnotu pro objasnění pravdy.¹²⁰

I přes tuto důkazní volnost existoval v manuálu pro vojenské soudy demonstrativní výčet pro listinné důkazy. Listinné důkazy se staly jedním z hlavních důkazních prostředků pro usvědčení obžalovaných z válečných zločinů a zločinů proti lidskosti. Jednalo se o různorodé písemné dokumenty napsané různými jazyky, které musely být pro účel soudního jednání přeloženy. S tímto překladem často pomáhali samotní bývalí vězni, kteří se chtěli osobně podílet na odsouzení svých bývalých vězňitelů. Písemné dokumenty byly často opatřovány certifikovaným úředním razítkem, aby byla zaručena jejich věrohodnost. Certifikovanými důkazy byly např. lékařské, vojenské nebo finanční záznamy, táborové seznamy zaměstnanců, táborové knihy úmrtí, písemné rozkazy anebo i osobní dopisy či novinové články. Do této důkazní kategorie spadala ještě místopřísežná prohlášení, vysoce formální dokumenty, které byly opatřeny řadou formalit. V mnoha případech se jednalo o jediný důkaz, který rozhodl o odsouzení obžalovaného. Součástí byly i znalecké posudky různých typů, zejména pak lékařské a psychiatrické posudky.

Další důležitou skupinou důkazů byly svědecké výpovědi. Dvěma hlavními problémy u svědeckých výpovědí byly různé národnosti svědků, a tak bylo

¹¹⁹ GREEN, Joshua, *Justice at Dachau: The Trials of an American Prosecutor*. Chicago: American Bar Association, 2017. ISBN 9781634256650, s. 274–280.

¹²⁰ BERÁNEK, Jan. *Procesy s nacistickými zločinci v okupačních zónách Německa a jejich vliv na československou retribuci*. Praha: Leges, 2022- ISBN 978-80-7502-608-8. s. 118.

zapotřebí zapojit řadu tlumočnicků, s čímž často pomáhali bývalí táboroví vězni. Kvalita tlumočnicků však nebyla konzistentní, a tak kvalita svědeckých výpovědí i výpovědí obžalovaných se liší v závislosti na tlumočnickovi, ale to nebránilo určení spravedlivého rozsudku. Druhý a zásadnější problém byl ten, že spousta očitých svědků se nedožila konce války a procesů, proto byly připuštěny i tzv. svědectví z druhé ruky. Jednalo se o svědectví, kdy se druhotný svědek dozvěděl o skutečnostech od očitého svědka. Všechna svědectví byla prováděna pod přísahou.

Poslední skupinou důkazů byly hmatatelné důkazy, jako zbraňové projektily vytažené ze zavražděných amerických válečných zajatců nebo psí známky zabitých vojáků, které exhumovali američtí vojenští vyšetřovatelé. Jako důkaz bylo vesměs použito vše, co by spojovalo oběti s činy německých vojáků a polovojenských složek.¹²¹

3.6 Případ Malmédského masakru

Již zmiňovaný Malmédský masakr představoval pro americkou armádu velmi citlivý případ. Jednalo o válečný zločin s nejvyšším počtem obětí amerických vojáků během aktivních bojů, který Němci spáchali. Samotný případ se stal symbolem německé krutosti. To mělo za následek existenci procesu, který se stal nejkontroverznějším z celého Dachauského programu.

Malmédský masakr se týkal zastřelení 84 amerických válečných zajatců z celkového počtu asi 120 zajatců, kteří se 17. prosince 1944 vzdali poblíž městečka Malmédy. Incident se odehrál druhého dne německé protiofenzívy v Ardenách v Belgii. Američtí zajatci byli z většiny příslušníci 285. polního dělostřeleckého pozorovacího praporu, kteří se vzdali po krátkém boji, kdy byli přepadeni jednotkou SS Kampfgruppe Peiper, která postupovala v čele 1. tankové divize SS Leibstandarte Adolf Hitler. Zajatci byli shromážděni na nedalekém poli a postříleni. Proč Němci začali na americké zajatce střílet, není dodnes jasné, údajně se skupinka amerických vojáků snažila odzbrojit jednoho ze stráží a sebrat mu zbraň. Na to reagoval německý důstojník, který zahájil palbu, a po jeho vzoru ho následovali ostatní němečtí vojáci. Nicméně kolem 40 zajatců se povedlo uprchnout, a právě

¹²¹ HILTON, O. Fern. *Obvinění z Dachau: životní příběhy ze svědeckých výpovědí a procesů s válečnými zločinci*. Praha: Academia, 2019. ISBN 978-80-200-2951-5. s. 19–22.

oni podali první svědecké výpovědi americkému velení a americkým vyšetřovatelům pro válečné zločiny. Americké velení na toto konto vydalo rozkaz nebrat zajatce z řad příslušníků SS a německých výsadkových jednotek Falshimjäger.¹²²

Americká prokuratura měla velký zájem dohnat pachatele tohoto zločinu k odpovědnosti a 12. května 1946 zahájila proces v bývalém dachauském táboře. Proces se však netýkal jen Malmédského masakru, ale všech válečných zločinů, které byly spáchány v rámci protiofenzívy v Ardenách, byť Malmédský masakr byl stěžejní incident.¹²³ Výjimkou byl případ s německými komandy, kteří působili v amerických liniích v amerických uniformách. Tato obvinění si vyžádala vlastní proces v rámci procesního programu v Dachau pod názvem US vs. Otto Skorzeny and Others.¹²⁴

Oficiální název procesu byl US vs. Valentine Bersil, neboť jeho jméno bylo první na seznamu obviněných. Obžaloba původně obsahovala 75 jmen, ale jeden obviněný spáchal ve své cele sebevraždu ještě předtím, než procesy začaly a u jednoho obviněného bylo zjištěno, že je francouzským občanem, a tak byl vydán francouzským autoritám. Konečný seznam nakonec obsahoval 73 jmen.¹²⁵

Všichni byli obžalováni na základě jednoho žalobního bodu a to, že se obžalovaní dopustili válečných zločinů v ardenské oblasti v období od 16. prosince 1944 do 13. ledna 1945 ve spolupráci s dalšími osobami, které nebyly v obžalobě jmenováni. Podle obžaloby nezákonně umožnily, podporovaly, naváděly, napomáhaly nebo se přímo účastnily vraždění, týrání a mučení příslušníků ozbrojených sil Spojených států a belgického civilního obyvatelstva.

Kontroverzní se stala skutečnost, že řada svědectví a doznání byla provedena pod pohrůžkou násilí, užití násilí nebo za užití lsti ze strany vyšetřovatelů. Obhajoba na tuto skutečnost upozornila a uvedla, že takové výpovědi není možné připustit a u některých případů dokonce doložila důkaz užití fyzického

¹²² RUSSELL OF LIVERPOOL, Edward Frederick Langley Russell. *Pod bičem hákového kříže: stručný přehled nacistických válečných zločinů*. Přeložil Erich KULKA, přeložil Ota KRAUS. Praha: Naše vojsko, 2017. ISBN 978-80-206-1663-0. s. 50.

¹²³ BERÁNEK, Jan. *Procesy s nacistickými zločinci v okupačních zónách Německa a jejich vliv na československou retribuci*. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-608-8. s. 141.

¹²⁴ *USA vs. Otto Skorzeny et al.* Dostupné také na: <https://casebook.icrc.org/case-study/united-states-military-court-germany-trial-skorzeny-and-others>.

¹²⁵ *Massacre at Malmédy: War Crimes Trial (May 12 – July 16, 1946)*. Dostupné také na: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/background-and-overview-of-massacre-at-malm-eacute-dy-2>.

násilí. Jenže když byl případ hodnocen, bylo konstatováno, že rozhodnutí nestojí primárně na těchto sporných přiznáních a výpovědích, tím pádem jim nepřikládá tak velkou váhu a na rozhodnutí to nemá žádný vliv, a proto není potřeba případ revidovat. Též obhájci namítali, že není možné použít doznání obžalovaných jako důkaz proti jiným obžalovaným, a že řadu svědků, kteří byli vyslechnuti před zahájením řízení, nebylo možné znovu vyslechnout. Všechny tyto námitky byly zamítnuty.¹²⁶

Rozsudek uznal vinnými všechny obžalované, z toho 43 z nich bylo odsouzeno k trestu smrti a zbytek k trestu odnětí svobody na doživotí nebo v rozmezí deseti až dvaceti let. V následné revizi pak byla všechna odsouzení potvrzena, s výjimkou jednoho, kdy podle revizní komise neexistovaly jasné důkazy o vině a trestu.¹²⁷

Tento výsledek však nehodlal akceptovat americký plukovník Willis M. Everett Jr., který nesouhlasil s praktikami vyšetřovatelů. Podle jeho názoru stál rozsudek zejména na vynucených doznáních a svědectvích, na jejichž základě nelze pachatele odsoudit. Podle něj americký personál týral, zneužíval a klamal vězně z SS za účelem zajistit výpovědi a doznání. Willis M. Everett Jr. tak zahájil mediální kampaň, která popudila americkou veřejnost, a v březnu 1948 vydal doporučení vojenskému guvernérovi pro okupační zónu v Německu, aby zahájil revizní řízení.¹²⁸ Na základě tohoto revizního řízení pak zmírnil, nebo i dokonce zrušil některé tresty. Z 43 trestů smrti jich bylo po rozhodnutí revizní komise ponecháno pouze 12.

Plukovníka Willis M. Everetta Jr. Tento výsledek však neuspokojil, a v květnu 1948 se obrátil s návrhem k Nejvyššímu soudu Spojených států a domáhal se nicotnosti rozsudku na základě toho, že důkazy byly získány za soustavného týrání a mučení obžalovaných. Plukovník Everett už zde však velmi zveličoval jednání amerických vyšetřovatelů, kdy podle dostupných důkazů se občas stalo, že jeden z vyšetřovatelů vězně opravdu udeřil, ale nešlo o systematické

¹²⁶ BERÁNEK, Jan. *Procesy s nacistickými zločinci v okupačních zónách Německa a jejich vliv na československou retribuci*. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-608-8. s. 141–142.

¹²⁷ *Massacre at Malmédy: War Crimes Trial (May 12 – July 16, 1946)*. Dostupné také na: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/background-and-overview-of-massacre-at-malm-eacute-dy-2>

¹²⁸ *Malmédy Massacre Investigation: hearings before a Subcommittee on Armed Services United States Senate (September 1949)*, s. 1239. Dostupné také na: https://tile.loc.gov/storage-services/service/l1/l1mlp/Malmedy_hearings-2/Malmedy_hearings-2.pdf

soustavné týrání. Větším problémem byly snahy o získání výpovědi nebo doznání používáním klamavých taktik.

Plukovník Everett měl ovšem velkou podporu veřejnosti i některých politiků, a pod tímto tlakem byla vytvořena Simpsonova komise, kterou vedl soudce Nejvyššího soudu Spojených států. Komise měla za úkol přezkoumat zbylých 12 trestů smrti. Její práce však byla poněkud nejednoznačná, neboť kromě ojedinělých případů potvrdila, že nedocházelo k systematickému užívání nezákonných metod. Komise prohlásila, že celý proces byl v zásadě veden v rámci principů spravedlivého procesu a všech 12 trestů smrti potvrdila. Komise však odsoudila užívání klamavých taktik a doporučila, aby všechny tresty smrti byly změněny na trest odnětí svobody na doživotí.

Poslední fází kauzy procesu s pachateli Malmédských masakrů bylo ustanovení Výboru pro ozbrojené síly Senátu Spojených států vedeného senátorem Baldwinem, který měl tento proces a následně celý proces prověřit. Baldwin jakožto velký zastánce armády sice proces a dachauský program obhajoval, ale kauza už se stala moc politizovaná. Baldwin prohlásil, že až na ojedinělé případy porušení zásad spravedlivého procesu, které spíše připisoval individuálnímu pochybení než celkové nespravedlnosti programu, byl program vykonán v mezích spravedlivého procesu. Baldwin tak vesměs potvrdil zprávu Simpsonovy komise.¹²⁹

Případ Malmédského masakru a samotné dachauské procesy jako celek už ovšem byly touto kauzou značně poškozeny. Je však nešťastné, že se procesy staly obětí měnící se politické situace a ambicí amerických politiků, kteří na problematiku nenahlíželi racionálním pohledem, ale populistickým pohledem hnaným emocemi. Bližší dopad měnící se politické situace na procesy si rozebereme v následující kapitole.

¹²⁹ BERÁNEK, Jan. Procesy s nacistickými zločinci v okupačních zónách Německa a jejich vliv na československou retribuci. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-608-8. s. 142–144.

4 Poválečné důsledky

4.1 Reakce na program a práce revizních komisí

V druhé polovině roku 1947 už začaly procesy překážet americké politice obnovy západně orientovaného Německa. Procesy v Norimberku, vedeny s nacistickými špičkami a jedinci na vysokých pozicích v rámci nacistického průmyslu, byly vnímány jako spravedlivé, ale ty v Dachau byly v německém povědomí vnímány jen jako „spravedlnost vítězů“ a snahy o zesměšnění německého národu. To bránilo větší spolupráci a důvěře mezi Spojenými státy a Německem, bylo tak potřeba procesy co nejrychleji ukončit a soustředit se na nový problém, kterým bylo pro Ameriku zabránění šíření komunismu.

Na počátku září 1947 tak svolal zástupce vojenského prokurátora pro válečné zločiny v Mnichově konferenci, kde mělo být stanoveno, jak dlouho ještě mají procesy trvat, protože když v roce 1945 program začal, tak žádný časový horizont určen nebyl. Nakonec bylo stanoveno, že všechny procesy musí být ukončeny do 31. prosince 1947 a jejich revize má být provedena do konce června 1948.¹³⁰

Zde však příběh procesního programu v Dachau nekončí, neboť po jeho oficiálním ukončení se začalo objevovat mnoho kontroverzí, které pobouřily veřejnost jak ve Spojených státech, tak v Německu. Jednou takovou kontroverzí bylo nedůvodné snížení trestů odsouzených, zejména pak již zmíněné Ily Kochové nebo několika odsouzených za spáchání Malmédského masakru. Tato snížení byla prací revizní komise pro území americké okupační zóny v Německu pod vedením vojenského guvernéra generála Luciuse Claye. Další kontroverzí bylo údajné užívání násilných a klamavých výslechových metod v případě Malmédského masakru. V tomto případě nebyl pochyb, že se ojedinělé případy skutečně objevovaly, ale dohady vyvstaly ohledně toho, zda se jednalo o systematický přístup vyšetřovacího týmu, nebo pouze pochybení jedinců pod návalem emocí.¹³¹ Poslední kontroverzí byla nekonzistence udělených trestů, což bylo dáno tím, že nebyla jednotná pravidla pro vynášení trestů pro dachauské procesy a to, že soudci nemuseli svá rozhodnutí odůvodňovat. Na základě tohoto chyběly potřebné

¹³⁰ JARDIM, Tomaz. *Mauthausenský proces: americká vojenská justice v Německu*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2336-0. s. 213–214.

¹³¹ BERÁNEK, Jan. *Procesy s nacistickými zločinci v okupačních zónách Německa a jejich vliv na československou retribuci*. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-608-8. s. 122.

precedenty pro tento problém. Též to bylo dáno častou souběžností procesů, kdy se procesy tak nemohly vzájemně procesně ovlivnit.¹³²

Kromě samotných procesních pochybení padly dachauské procesy za oběť celostátní hysterii a obavám z vlivu komunismu, fašismu a totalitarismu, tzv. „Mccarthismu“. Jednalo se o činnost, kdy byla vytvářena obvinění z podvratné činnosti nebo velezrady bez ohledu na důkazy. Nejčastějším důvodem byla sympatizace s komunismem. Nejznámějším průkopníkem tohoto hnutí se stal senátor Joe McCarthy, po němž bylo hnutí pojmenované. Označení je však poněkud nepřesné, neboť nejvíce se o vliv tohoto antikomunistického hnutí zasadil zakladatel FBI J. Edgar Hoover.¹³³

Kontroverze pak měly za příčinu, že program začal dostávat řadu stížností a žádostí o revize ze strany vybraných důstojníků americké armády, amerických politiků, rodinných příslušníků a blízkých odsouzených včetně německé katolické církve, která programy označila za pouhou pomstu židovských obětí. Tento antisemitský pohled sdíleli s německou církví i někteří politici a představitelé ve Spojených státech, ale argument této skupiny byl ve směr ignorován.¹³⁴ S těmito stížnostmi se nejprve vypořádávala stálá revizní komise při velitelství guvernéra americké okupační zóny v Německu. Její výsledky se staly dosti neuspokojivé a v řadě případů i kontroverzní. To vyvolalo ustanovení ad hoc komisí, které znovu přezkoumávaly předešlá i nová rozhodnutí.

Ad hoc komise byly vytvářeny vždy na základě nějaké konkrétní kontroverze v rámci jednoho z jednotlivých procesů. Např. v případě Ily Kochové, kdy po přezkumu revizní komise jí byl snížen trest z odnětí svobody na doživotí na pouhé odnětí svobody po dobu 4 let, byla jako reakce na odpor veřejnosti ustavena subkomise amerického Senátu. Subkomise amerického senátu stanovila, že revizní komise neměla důvod k tomu trest snižovat, ale zároveň, že nemůže obnovit původní trest odnětí svobody na doživotí. Do případu musela zasáhnout americká

¹³² JARDIM, Tomaz. *Mauthausenský proces: americká vojenská justice v Německu*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2336-0. s. 213.

¹³³ SCHRECKER, Ellen. "McCarthyism: Political Repression and the Fear of Communism." *Social Research*, vol. 71, no. 4, 2004, s. 1042–1043. Dostupné také z: <https://www.jstor.org/stable/40971992>.

¹³⁴ JARDIM, Tomaz. *Mauthausenský proces: americká vojenská justice v Německu*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2336-0. s. 219.

vláda, která doporučila vydání Ily Kochové do západního Německa, kde jí byl trest odnětí svobody na doživotí obnoven.

Nejdůležitější takovou komisí se stala Simpsonova komise, která byla založena sekretářem Armády Spojených států amerických Kennethem C. Royallem. Jednalo se o speciální komisi, která měla za úkol prověřit legalitu procesu s pachateli Malmédského masakru, postupů vyšetřovatelů, přezkoumat procesní program v Dachau jako celek a všechny tresty smrti, které nebyly doposud vykonány. Komise vydala prohlášení, že při přípravě obžalob nedocházelo k nezákonným praktikám ze strany vyšetřovatelů. Kromě ojedinělých případů prokázala, že zde nedocházelo k systematickému týrání a mučení vězňů za účelem doznání. Přesto kvůli těmto ojedinělým pochybením komise doporučila, aby byly všechny tresty smrti sníženy na tresty odnětí svobody na doživotí.¹³⁵

Po vydání výsledných zpráv jednotlivých přezkumných orgánů byl ustaven podvýbor Výboru pro ozbrojené síly Senátu Spojených států vedený senátorem Raymondem E. Baldwinem, který měl prověřit legalitu celého procesního programu. Během této doby začal proti procesům ostře vystupovat Joe McCarthy a někteří republikáni v rámci protikomunistického hnutí Mccarthismu.¹³⁶ V rámci Mccarthismu bylo zadrženo i několik právníků, kteří se podíleli na Mezinárodním vojenském tribunálu v Norimberku (IMT) z podezření ze sympatizace s Marxovými teoriemi.¹³⁷ Dále McCarthy kritizoval ve svých projevech dachauský program za to, že užíval stejné praktiky jako např. Gestapo, což už není ani natahování reality, ale naprostá lež. McCarthy svá tvrzení opíral o výpověď soudce Edwarda van Rodena, který byl jeden ze tří členů Simpsonovy komise. Ten sice nejprve podepsal závěrečnou zprávu Simpsonovy komise, ale následně začal veřejně mluvit o tom, že k systematickému trýznění vězňů skutečně docházelo, včetně aplikace klamavých taktik jako nasazování falešných pastorů k vězňům, aby

¹³⁵ BERÁNEK, Jan. *Procesy s nacistickými zločinci v okupačních zónách Německa a jejich vliv na československou retribuci*. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-608-8. s. 142–143.

¹³⁶ JARDIM, Tomaz. *Mauthausenský proces: americká vojenská justice v Německu*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2336-0. s. 217

¹³⁷ BAARS, Grietje. *Capitalism's Victor's Justice? The Hidden Stories Behind the Prosecution of Industrialists Post-WWII*, in Kevin Heller, and Gerry Simpson (eds), *The Hidden Histories of War Crimes Trials* (Oxford, 2013; online edn, Oxford Academic, 1 Jan. 2014). s. 189. Dostupné také online: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199671144.003.0008>.

získali doznání. Baldwinův výbor přesto potvrdil zprávu Simpsonovy komise a doporučil provést změny, které by napravily procesní pochybení.¹³⁸

Na základě Simpsonovy komise a Baldwinova výboru byla ustavena pětičlenná Rada pro modifikaci rozsudků ve věcech válečných zločinů. Měla tak být vyrovnána neodůvodnitelná rozdílnost vydaných rozsudků a za ně udělených trestů. Tato rada však byla čistě politickým nástrojem nežli nástrojem spravedlnosti, jejíž úkolem bylo ve skutečnosti zmírnění trestů udělených v rámci procesů ve snaze získat na svoji stranu německou veřejnost a podpořit mccarthistické hnutí. Na tuto radu navázala v roce 1952 Dočasná rada pro zmírnění trestů, pak následovala Smíšená rada pro zmírnění a podmíněčná propuštění v roce 1955. Působnost těchto rad měla za důsledek to, že v roce 1957 byl propuštěn poslední žijící odsouzený v dachauských procesech.

Revizní činnost, protikomunistická propaganda, a nakonec činnost rad pro zmírňování trestů zásadně zdiskreditovala procesní program v Dachau. Procesy se tak staly obětí ideologického boje mezi západním kapitalismem a komunismem a snah o rozšíření západního vlivu do poraženého Německa. Tato situace však nebyla ojedinělá pouze pro americkou zónu a určitou paralelu lze pozorovat i v ostatních okupačních zónách. I přes tyto nešťastné události dachauské procesy ovlivnily vývoj trestání válečných zločinců v rámci mezinárodního práva.¹³⁹

4.2 Srovnání procesního programu v Dachau s dalšími zónovými procesy

Srovnání dachauského programu s ostatními programy je v této kapitole čistě okrajové a má pouze nastínit kontext programu v rámci společného spojeneckého úsilí o trestání válečných zločinů, neboť toto téma by obsáhlo další samostatnou práci. Srovnání bude prováděno z několika hledisek, jako např. počet obžalovaných, procesní postavení obžalovaných, udělování trestů a jejich následná realizace atd.

¹³⁸ JARDIM, Tomaz. *Mauthausenský proces: americká vojenská justice v Německu*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2336-0. s. 217–218.

¹³⁹ BERÁNEK, Jan. *Procesy s nacistickými zločinci v okupačních zónách Německa a jejich vliv na československou retribuci*. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-608-8. s. 122–123.

Pozoruhodně byl americký program vypořádání s válečnými zločinci v počtu obžalovaných až jako třetí s 1 855 osobami z toho 1 672 osob bylo souzeno právě v Dachau. Na prvním místě byl s přehledem Sovětský svaz, u kterého je těžké přesně určit počet obžalovaných, který se pohybuje kolem 14–25 tisíc osob. Toto vysoké číslo je dáno metodikou, kterou praktikovala sovětská prokuratura, kdy podezřelým ze spoluúčasti na zločinech mohl být jakýkoli občan Německa. Na první pohled překvapivé je druhé místo francouzské okupační zóny s 2 107 obžalovanými. Přesto, že Francie ze západních mocností měla nejmenší okupační zónu, disponovala největším počtem obžalovaných. To bylo dáno tím, že na rozdíl od Velké Británie nebo Spojených států si Francie prošla násilnou německou okupací, z jejíhož období bylo nejvíce obžalovaných. Nejmenší počet obžalovaných měla Velká Británie z toho důvodu, že neměla prvotně vůbec zájem zločince soudit, a tak vesměs soudila jen ty zločiny, které se výhradně vztahovaly k jejich okupační zóně nebo jejich armádě, a zbytek zločinců vydávala k obžalobě do americké nebo francouzské zóny.

Z hlediska souzení personálu koncentračních táborů byl americký a britský přístup skoro totožný, neboť se navzájem ovlivňovaly. Obě země postavily svoji žalobní strategii na matečním procesu a konceptu společného zločinného plánu. Sověti zvolili strategii takovou, že o vině bylo rozhodnuto už během vyšetřovací fáze a samotné řízení před soudem už byla pouhá formalita s minimální možností hájit se. Zde docházelo k minimálnímu respektování pravidel spravedlivého procesu. Francouzi pak zvolili velmi podobný systém jako jejich západní spojenci s tím rozdílem, že jako jediní připouštěli řádné a mimořádné opravné prostředky. Z tohoto pohledu lze vyvodit, že francouzský soudní program byl nejvíce v souladu se zásadou spravedlivého procesu.

Američané pak měli exkluzivní postavení v souzení nižších hlavních představitelů nacistického režimu. Neznamená to, že by měli o souzení těchto pachatelů větší zájem než jiní, ale spíše to bylo dáno objektivní realitou, že takových pachatelů zajali nejvíce a ostatní mocnosti zajaly jen minimální počet, což mělo často za důsledek extradici této kategorie zločinců do americké zóny. Procesy s těmito pachateli však neprobíhaly v rámci dachauského programu, ale v rámci následných norimberských procesů.

Jak již bylo zmíněno, v dachauských procesech byla aplikace Zákona č. 10 jen okrajová, ale nešlo o výjimečnou praxi. Například v britské okupační zóně byl tento předpis zcela ignorován a procesy probíhaly na základě královského výnosu, který ovšem neznal skutkovou podstatu zločinů proti lidskosti a proti míru, díky čemuž bylo souzení zločinů proti německému obyvatelstvu zcela nemožné. Zde je možné pozorovat podobnost s dachauskými procesy, neboť ani zde nebyla možnost zločiny proti německému obyvatelstvu soudit. V americkém soudním programu byl plně aplikován až v následných norimberských procesech. V sovětské okupační zóně pak nastala velmi matoucí situace, neboť vedle okrajového užívání Zákona č. 10 byl aplikován ještě trestní kodex SSSR, neexistovala však metodika, který předpis, v jakém případě použít, a tak zde vládla velká aplikační libovůle. Nejúspěšnější pak byla aplikace ve francouzské zóně, která se vesměs shodovala s představami autorů Zákona č. 10.

Z hlediska procesního postavení obžalovaných můžeme procesy rozdělit na dvě skupiny, kdy na jedné straně stály britské, sovětské a americké dachauské procesy, které byly založeny na základě pravidel vojenského soudnictví, které se vyznačovaly strohostí a tvrdostí pravidel. Ve druhé skupině pak byly francouzské procesy a následné norimberské procesy, které fungovaly na základě propracovaných moderních procesních předpisů vytvořených přímo za účelem této problematiky. Typickým znakem pro dachauské procesy byla velká fragmentace předpisů a neexistence jednoho kodifikovaného předpisu. Britové pak používali královský výnos, který plně neodpovídal potřebám procesů. Co se týkalo sovětské zóny, zde byla situace vůbec nejhorší, neboť neexistoval jediný procesní předpis, který by postavení obžalovaného upravoval, a jednalo se o vůbec nejhrubější porušení zásady spravedlivého procesu. Nejlepší procesní postavení obžalovaných pak bylo ve francouzské okupační zóně a v následných norimberských procesech, kdy ve francouzské zóně byly připuštěny i opravné prostředky.

Z hlediska udílení trestů si nejprve musíme rozdělit kategorie jednotlivých udílených trestů, které lze rozdělit na trest smrti, trest odnětí svobody na doživotí, trest odnětí svobody na kratší dobu a osvobození. Z hlediska neúplnosti dat udílení trestů můžeme sovětskou zónu naprosto vyloučit. Co se týče udílení nejprísnějších trestů, tak na prvním místě vyvstává dachauský program, kdy k trestu smrti nebo odnětí svobody na doživotí bylo odsouzeno 37 % obžalovaných. Na druhém místě se pak umístily následné norimberské procesy s 25 %, na třetím byly britské zónové

procesy s 24 %. Nejméně těchto trestů bylo vyneseno ve francouzské zóně, pouhých 7 %. Za bližší pohled stojí srovnání dachauského a britského programu, kdy přesto, že byly velmi obdobné, tak v Dachau bylo vyneseno o 13 % více těchto trestů, což bylo dáno vyšším počtem obžalovaného personálu z koncentračních táborů.

Procesy podle vojenského soudnictví, jako byly ty britské, dachauské a nepřímo i ty sovětské, pracovali s aplikací koncepce společného plánu. Zbylé programy individualizovaly jednotlivé trestné činy a odpovědnost za ně, a neaplikovali tak princip společné viny. Sověti sice individualizovali spáchané zločiny při řízení, ale práce obhajoby šla stejně vniveč, neboť sovětské soudy beztak pohlížely na obžalované už jako předem vinné z hlediska příslušnosti k režimu. Britové používali koncepci společného plánu, ale přesto v jejich rámci do určité míry jednotlivé zločiny individualizovali a podle toho vydávali tresty. Dachauský program je v tomto ohledu nejvíce nekompromisní, neboť zde k individualizaci docházelo jen minimálně. Všechny tři tyto programy tak pracovaly s presumpcí viny.

Poslední srovnávací hledisko je následný program omilostnění za účelem naklonění si německého obyvatelstva v nadcházející studené válce. Tento fenomén není opět exkluzivní jen pro americkou zónu, ale vesměs pro všechny západní spojence. Jedinou výjimkou je sovětská okupační zóna, která si nechtěla německé obyvatelstvo naklonit, ale zvolila spíše opačnou strategii, kdy spíše své spojence zastráovala jako dominantní velmoc východu. Problém je ten, že americké procesy byly nejvíce sledované a kontroverzní, ale z celkového pohledu se nejednalo o ty dachauské. Větší míru nevole získaly následné procesy v Norimberku, kde byli souzeni přední nacisté, a všichni, kteří nebyli doposud popraveni, byli na konci 50. let propuštěni. Z pohledu dachauských procesů tato politika snižování a rušení trestů nejvíce ublížila samotným dachauským procesům než celkovému programu souzení válečných zločinů.

I když se vítězné mocnosti před jejich začátkem shodly na společné podobě jednotlivých programů na základě Moskevské deklarace a Londýnské dohody, v realitě se od sebe značně odlišovaly. Nejvíce společných znaků měly britské zónové procesy a americké v Dachau. Procesní pravidla a zásady spravedlivého procesu byly nejvyspělejší v oblasti francouzské zóny a v následných

norimberských procesech. Nejvíce odlišné a nerespektující zásadu spravedlivého procesu pak byly ty sovětské.¹⁴⁰

4.3 Dopad na vývoj mezinárodního práva

Dachauské procesy se i přes jejich kontroverzi, která vznikla po jejich ukončení, nasmazatelně zapsaly do vojenské právní historie. Procesy s válečnými zločinci po druhé světové válce zavedly ustálenou praxi následného vypořádávání se s válečnými zločinci. Protože vůbec poprvé vyvstala skutečnost, že pokud má být zachována idea právního státu, tak nelze pachatele soudit jinak než na základě spravedlivého procesu.¹⁴¹

Z hlediska vytváření nových hmotných právních precedentů procesní program v Dachau příliš významný nebyl, neboť používal již existující pravidla, např. z Haagské a Ženevské úmluvy anebo výhradně z amerického vojenského práva. Dachauský proces společně s dalšími západními procesy se ukázal významným v aplikaci a realizaci norem humanitárního práva, poukázal na určité nedostatky, jako např. nedostatečná ochrana civilního obyvatelstva v době války, což dalo za vznik novým Ženevským úmluvám, a hlavně pak Čtvrté Ženevské úmluvě, která se explicitně zabývala ochranou civilních osob.¹⁴²

Dachauské procesy se staly nejvíce významné z hlediska aplikace konceptu společného zločinného plánu, který se zde využíval nejvíce ze všech soudních procesů v jednotlivých okupačních zónách. Nejednalo se sice o nejdokonalejší aplikaci, ale spíše o nejpočetnější, přesto koncepce společného zločinného plánu je v jisté míře využívána i v moderních tribunálech zabývajících se porušením humanitárního práva.¹⁴³

Přestože dachauské procesy se nedostávají takové relevanci jako např. Mezinárodní vojenský tribunál v Norimberku (IMT), našli si cestu i do moderního mezinárodního trestního práva. V roce 2001 se dachauské procesy staly vzorem pro

¹⁴⁰ BERÁNEK, Jan. *Procesy s nacistickými zločinci v okupačních zónách Německa a jejich vliv na československou retribuci*. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-608-8. s. 244–265.

¹⁴¹ GREEN, Joshua, *Justice at Dachau: The Trials of an American Prosecutor*. Chicago: American Bar Association, 2017, ISBN 9781634256650. s. 4.

¹⁴² *Co je to mezinárodní humanitární právo?* Dostupné také na: https://www.cervenkykriz.eu/files/files/cz/mhp/cojemhp.htm#_ftn1.

¹⁴³ BERÁNEK, Jan. *Procesy s nacistickými zločinci v okupačních zónách Německa a jejich vliv na československou retribuci*. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-608-8. s. 261.

vojenské komise vytvořené v listopadu téhož roku v Guantanamu, aby soudily pachatele z al-Káidy podezřelé z útoku z 11. září. Tyto komise se přímo inspirovaly dachauským soudním programem a přebíraly z něj např. úvahy o možnosti využití kompromisních právních idejí při nalézání spravedlnosti. Dalším vzorovým využitím dachauských procesů byla aplikace koncepce společného zločinného plánu při útocích na americké civilní obyvatelstvo, nebylo však jasné, zda se jedná o válečný zločin z hlediska problematiky určitosti válečného stavu.

Stejně jako v Dachau se ani tyto komise neobešly bez kritiky. Jedním z bodů bylo, že se nejednalo o mezinárodní konflikt, protože al-Káida nevystupovala ani nejednala jménem žádného uznávaného státu a podle této logiky tedy nemohla postupovat podle válečného práva. Komise argumentovaly tím, že šlo o válečný stav, neboť se jednalo o válku proti teroru, kterou vyhlásil prezident George W. Bush hned po útocích 11. září.¹⁴⁴ Dalším bodem kritiky byla představa toho, že by bylo možné ke stíhání zahraničních pachatelů mimořádně významných zločinů využít právního systému vycházejícího z trestního řádu jednotlivých států.¹⁴⁵

Můžeme pozorovat, že do určité míry mají dachauské procesy aktuální přesah i do mezinárodního práva 21. století. Přesto je hlavní odkaz procesů již spíše historický z toho hlediska, že dnešní preferovaná strategie, jak soudit válečné zločiny a zločiny proti lidskosti, je před mezinárodními tribunály, které zapojují spoustu třetích států, které se samotného konfliktu neúčastní.

¹⁴⁴ GREEN, Joshua, *Justice at Dachau: The Trials of an American Prosecutor*. Chicago: American Bar Association, 2017. ISBN 9781634256650. s. 6.

¹⁴⁵ JARDIM, Tomaz. *Mauthausenský proces: americká vojenská justice v Německu*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2336-0. s. 226.

Závěr

Cílem této práce bylo poskytnout komplexní zhodnocení Dachauských procesů z historickoprávního pohledu. Snažil jsem se detailně popsat tyto procesy jak teoreticky, tak i prostřednictvím praktických analýz, přičemž jsem upozornil na jejich negativní přijetí veřejností. Věřím, že se mi podařilo úspěšně dosáhnout cíle této práce.

První kapitola se zaměřovala na zabýval historii a účelem tábora, což se odrazilo v konečném symbolickém výběru tábora Dachau jako místa konání procesů. Pro lepší pochopení následných žalob jsem se zaměřil také na zločiny, které byly v jeho prostorech páčány. Součástí této kapitoly bylo i rozdělení koncentračních táborů na hlavní a pobočné z důvodu pochopení matečních procesů v rámci dachauského soudního programu.

Druhá kapitola se zabývala cestou ke vzniku procesních programů pro vypořádání s válečnými zločinci. Cílem bylo zaměřit se na jednotlivé stěžejní prameny, na kterých byl americký procesní program postaven. Zároveň bylo nutné zohlednit organizace amerických vojenských soudů, které v dachauských procesech působily. Závěr kapitoly obsahoval rozbor samostatných procesů s válečnými zločinci, které ovlivnily procesní a důkazní pravidla v Dachau.

Ve třetí kapitole došlo k vyobrazení reálné procesní praxe vojenské prokuratury a vojenských soudů během konání procesů. Bylo nutné popsat procesní a důkazní pravidla, která byla během dachauských procesů využívána. Též byla vysvětlena koncepce společného zločinného plánu a systém matečních procesů, což byla stěžejní strategie pro obžalobu a souzení nacistických zločinců.

Poslední čtvrtá kapitola této práce zahrnovala popis revizních komisí a výborů společně s komisemi pro snižování trestů. Bylo nutné vysvětlit, proč dachauský soudní program upadl do nemilosti z důsledku měnící se geopolitické situace. Zároveň bylo klíčové stručně porovnat tento program s ostatními soudními programy s nižšími vykonavateli nacistických zločinů v jednotlivých okupačních zónách. Závěr práce shrnuje, jaký dopad měly dachauské procesy pro mezinárodní právo a jeho relevanci i v 21. století.

Cizojazyčné resumé

This thesis is focused on providing a comprehensive evaluation of the Dachau trials from the historical and legal point of view. The evaluation is done through a theoretical and practical analyses. Thesis is divided to four main chapters. In first chapter work describe the history, purpose and organization of the Dachau concentration camp to set the context for the later chapters. The second chapter deals with the U.S. war crimes trial program and the U.S. military justice organization that tried war criminals who committed these crimes. Second chapter also marginally touches the topics of independent trials with war criminals that resulted in precedents for the Dachau trials itself. The third chapter describes the course of the Dachau trials, the principles and rules that were used in these trials. This chapter also discusses in detail the concept of a joint criminal plan, the system of main camp proceedings and Malmedy Massacre trial. The fourth chapter describes the work of the subsequent review commissions and the commission for the reduction of sentences. It also explains why the Dachau trials fell out of favor shortly after their completion and their impact on the international law.

Použité zdroje

Knižní zdroje

HILTON, O. Fern. *Obvinění z Dachau: životní příběhy ze svědeckých výpovědí a procesů s válečnými zločinci*. Praha: Academia, 2019. ISBN 978-80-200-2951-5.

ZÁMEČNÍK, Stanislav. *To bylo Dachau*. Praha: Paseka, 2003. ISBN 80-7185-536-7.

KROUPA, Vlastislav. *Koncentrační tábory "třetí říše" Dachau, Mauthausen*. Praha: Československý svaz protifašistických bojovníků, 1986.

ZÁMEČNÍK, Stanislav. *Za hranicí lidskosti*. Praha: Paseka, 2010. ISBN 978-80-7432-034-7.

JARDIM, Tomaz. *Mauthausenský proces: americká vojenská justice v Německu*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2336-0.

BERÁNEK, Jan. *Procesy s nacistickými zločinci v okupačních zónách Německa a jejich vliv na československou retribuci*. Praha: Leges, 2022, ISBN 978-80-7502-608-8.

RUSSELL OF LIVERPOOL, Edward Frederick Langley Russell. *Pod bičem hákového kříže: stručný přehled nacistických válečných zločinů*. Přeložil Erich KULKA, přeložil Ota KRAUS. Praha: Naše vojsko, 2017. ISBN 978-80-206-1663-0.

GREEN, Joshua, *Justice at Dachau: The Trials of an American Prosecutor*. Chicago: American Bar Association, 2017. ISBN 9781634256650.

Odborné články

GOESCHEL, C. – WACHSMAN, N. „Before Auschwitz: The Formation of the Nazi Concentration Camps, 1933–9“, *Journal of Contemporary History* 45, no. 3 (2010): 515–34. Dostupné také na: <https://www.jstor.org/stable/20753613>

WIESEL, Elie, a další. *DACHAU MAIN CAMP*. The United States Holocaust Memorial Museum Encyclopedia of Camps and Ghettos, 1933–1945, Volume I: Early Camps, Youth Camps, and Concentration Camps and Subcamps under the

SS-Business Administration Main Office (WVHA), Indiana University Press, 2009. Dostupné také na: <https://www.jstor.org/stable/j.ctt16gzb17.19>

BERÁNEK, Jan. *USA vs. Henry Wirz – Kontroverzní počátek novodobých procesů s válečnými zločinci*. Univerzita Karlova: Právnická fakulta, 2018. Dostupné také z: https://karolinum.cz/data/clanek/6443/PHS_48_2_0047.pdf

Comparison of Rights in Military Commission Trials and Trials in Federal Criminal Court. Congressional Research Service, 2014. Dostupné také z: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R40932/19>

BRYANT, Michael S. "CONSTRUCTING MASS MURDER: THE UNITED STATES EUTHANASIA TRIALS, 1945–1947." *Confronting the "Good Death": Nazi Euthanasia on Trial, 1945–1953*, University Press of Colorado, 2005, pp. 63–106. JSTOR. Dostupné také na: <https://www.jstor.org/stable/j.ctt1wn0r98.7>

SCHRECKER, Ellen. "McCarthyism: Political Repression and the Fear of Communism." *Social Research*, vol. 71, no. 4, 2004. Dostupné také z: <https://www.jstor.org/stable/40971992>

BAARS, Grietje. *Capitalism's Victor's Justice? The Hidden Stories Behind the Prosecution of Industrialists Post-WWII*, in Kevin Heller, and Gerry Simpson (eds), *The Hidden Histories of War Crimes Trials* (Oxford, 2013; online edn, Oxford Academic, 1 Jan. 2014). s. 189. Dostupné také online: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199671144.003.0008>

Právní předpisy

Instructions for the Government of Armies of the United States in the Field (Lieber Code) ze dne 24. dubna 1863. Dostupné také z: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/liebercode-1863>

Dohoda č. 164/1947 Sb., Dohoda o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců Evropské Osy. Dostupné také na: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1947-164>

Control Council Law No. 10, Punishment of persons guilty of war crimes, crimes against peace and against humanity, ze dne 20. prosince 1945. Dostupné z: <https://avalon.law.yale.edu/imt/judorg.asp>

Statut Mezinárodního vojenského soudního dvora, ze dne 8. srpna 1945. Dostupné také na: [https://cs.wikisource.org/wiki/Statut_Mezinárodního_vojenského_soudního_dvora](https://cs.wikisource.org/wiki/Statut_Mezin%C3%A1rodního_vojensk%C3%A9ho_soudn%C3%ADho_dvora)

Soudní případy

USA vs. Albert Bury. Dostupné také na: <https://phdn.org/archives/www.ess.uwe.ac.uk/WCC/bury.htm>

USA vs. Otto Skorzeny et al. Dostupné také na: <https://casebook.icrc.org/case-study/united-states-military-court-germany-trial-skorzeny-and-others>

Odborné příručky a dobové dokumenty

LANCASTER, Steven. *Enemy War Crimes: How to Investigate and Prosecute.* U.S. Army War College Carlisle Barracks, PA 17013. Dostupné také na: <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA192499.pdf>

Law Reports of Trials of War Criminals Volume I. Londýn: United Nations War Crimes Commission, 1947. Dostupné také online na: https://tile.loc.gov/storage-services/service/l1/l1mlp/Law-Reports_Vol-1/Law-Reports_Vol-1.pdf

Malmedy Massacre Investigation: hearings before a Subcommittee on Armed Services United States Senate (September 1949), s. 1239. Dostupné také na: https://tile.loc.gov/storage-services/service/l1/l1mlp/Malmedy_hearings-2/Malmedy_hearings-2.pdf

Internetové zdroje

Nazi War Crimes: The Russelheim Massacre (August 25, 1944). Dostupné také na: https://www.jewishvirtuallibrary.org/the-russelheim-massacre-august-1944?utm_content=cmp-true

Nazi War Crimes Trials: Bergen-Belsen Trial (September-November 1945). Dostupné také na: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/bergen-belsen-trial-september-november-1945>

The Dachau Trials: Background and Overview (1945–1947). Dostupné také na: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/background-and-overview-of-the-dachau-trials>

Massacre at Malmédy: War Crimes Trial (May 12–July 16, 1946). Dostupné také na: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/background-and-overview-of-massacre-at-malm-eacute-dy-2>

Co je to mezinárodní humanitární právo? Dostupné také na: https://www.cervenkyriz.eu/files/files/cz/mhp/cojemhp.htm#_ftn1

Dizertační práce

LAWRENCE, Greta, *The United States and the Concentration Camp Trials at Dachau, 1945–1947*, 2016. dizertační práce, Univerzita v Cambridgi, Fakulta historie. Vedoucí práce: Sir Richard J. Evans. Dostupné také z: <https://api.repository.cam.ac.uk/server/api/core/bitstreams/d4c5a306-9c9a-4190-bed6-0601e04ddaf6/content>